Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 25 ОКТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 127 (7630). ★ Мах 3 кеп.

ПРОЕКТ

Советски Социалистически Республикай Союза ЗАКОН

СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи

Социалистически демократи, халкъа самоуправлени дегІайоалаяр, халкъа депутатий Советий а правосуде органий а хоржамий система, структура, болх эргабаьккха тоабар духьа Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

I. СССР Конституцена юкъе дахийта е хувцамаши тІатохараши:

1. Корта 12 укх редакцегІа дІаязбе:

«Корта 12

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СОВЕТИЙ БАЛХА СИСТЕМЕИ ПРИНЦИПАШИ

Статья 89. Халкъа депутатий Советаша — СССР халкъа депутатий Съездо Лакхехьарча Советои, союзни автономнии республикай халкъа депутатий съездашеи Лакхехьарча Советашеи, халкъа депутатий моттигашкарча Советаша — краяй, областий, автономни областий, автономни округий, районни, городской, городашкарча районни, поселкови, юртий — вІашагІйолл пачхаьалкхен Іаьдала представительни органий цаІ йола система.

Статья 90. Халкъа депутатий Советий полномочеха — пхи шу.

Халкъа депутатий Советашка хоржамаш де оттаду пачхаьалкхен Іаьдала йоагІ йоагІача органий полномочей ха чакхъяла биъ беттал кІезигагІа йоацаш ха йисалехьа.

Статья 91. Общесоюзни, республикански, моттигера лоархІам бола лоархІаме дешаш къестаду халкъа депутатий съездий заседанешка, Лакхехьарча Советий а моттигашкарча Советий а сессешка.

Халкъа депутатий съездаша хорж Лакхехьара Советаши Лакхехьарча Советий Председателаши, моттигашкарча Советаша хорж Советий председателаш. Лакхехьарча Советашеи халкъа депутатий моттигашкарча Советашеи, поселковии юртийи ярашкара дІанкккхараша, вІашагІйохк шоай президиумаш.

Халкъа дупетутатий Советаша вІашагІйохк массазара комиссеш, вІашагІйохк исполнительнии распорядительнии, хІаьта иштта кхыйола шоашта подотчетни йола органаш.

Халкъа депутатий Советаша хоржаш е балхашка хьожабаь гІулакхаш тІара нах шоай гІулакха тІа хила йиш яц вІаштта шин ханал дукхагІа.

Статья 92. Халкъа депутатий Советаша вІашагІйохк пачхаьалкхен тІахьожам къахьегамхоша предприятешка, учреждениешка, пачхаьалкхен, кооперативни, кхыча организацешка лоаттабеча общественни тІахьожамца цхьана тарбеш йола халкъа тІахьожама органаш.

Халкъа тІахьожама органаш хьож законодательства дІадехараш, пачхаьалкхен программаши декхараши мишта кхоачашду; къовсам лоаттабу пачхаьалкхен дисциплина телхаерашца, местничество гучаювлийтарца, гІулакх ведомственни наькъагІа леладарца, доал доацаш, хІаман кхом боацаш хиларца, волокитацеи бюрократизмацеи; кхыча тІахьожама органий балха координаци ю; пачхаьалкхен аппарата структуреи болхи эргабаьккха тоабара гІо ду.

Статья 93. Халкъа депутатий Советаша юкъарчал доацаш е шоаш вІашагІъеххача органашка гІолла кулгалду пачхаьалкхен, боахама, социально-культурни гІирсаш хьалдара дерригача доакъошта, решенеш тІайию, уж кхоачашъелга Іалашду, решенеш чакхъяхара тІехьа тІахьожам лоаттабу.

Статья 94. Халкъа депутатий Советий болх вІаштІехьбоаккх коллективни, паргІатта, дешаш корта болаш дувцара а къестадара а, гласноста, исполнительнии распорядительнии органаша, Советаша вІашагІъеххача кхыча органаша царна шоаштеи бахача нахаи хьалхашка хан-ханахьа отчеташ яра, цар балха дакъа лацара гражданаш шерра юкъеозара ларда тІа.

Халкъа депутатий Советашеи цар вІашагІъеххача органашеи теркалду общественна хетар, гражданашка дувцийта увттаду пачхаьалкхен юкъара а моттигера а лоархІам бола лоархІаме дешаш, гражданашка ханханахьа хоам бу шоай балхахи тІанйеча решенеехи».

2. Корта 13 укх редакцегІа дІаязбе:

«Корта 13

ХОРЖАМИЙ СИСТЕМА

Статья 95. Халкъа депутаташ хорж цхьа мандати дукха мандаташи йолча хоржамий округашка гІолла массане дакъа лацара, цхьатаррарчеи нийсачеи харжара бокъон ларда тІа, къайлагІа кхаж а тоссаш. Цул совгІа СССР Конституце, союзнии автономнии республикай конституцеша оттадаьча боарамегІа СССР халкъа депутатех, союзнии автономнии, республикай халкъа депутатех кхоалагІа дакъа хорж общественни организацешкара — Советски Союза Коммунистически партегара, профессиональни союзашкара, кооперативни организацешкара, Кагирхой Еррисоюзни Ленински Коммунистически Союзагара, кхалнаьха, тІемеи къахьегамеи ветераний, Іилман болхлойи, творчески союзий объединенешкара, законагІа оттаьча порядкагІа вІашагІъехка а общесоюзни е республикански органаш йолаш а йолча кхыча общественни организацешкареи СССР гражданий объединенешкареи. Общественни организацешкара халкъа депутаташ хорж цар съездашка, конференцешка е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка.

Статья 96. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар массане юкъара да: харжа бокъо я 18 шу даьннача СССР гражданий. Общественни организацешкара депутаташ харжа бокъо я цар съездий, конференцей берригача депутатий е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка дакъа лоацарий.

Халкъа депутаталла харжа йиш я 18 шу даьнна СССР гражданин, хІаьта СССР халкъа депутаталла — 21 шу даьннар.

СССР гражданин цхьан ханна халкъа депутатий шиннел дукхагІча Советe депутат хила йиш яц.

СССР Министрий Совета, союзни а автономни а республикай Министрий Советий, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий состава чубогІаш бола нах, цу органий председателашкара, дІаиккхача, хІаьта иштта ведомствай кулгалхой, моттигашкарча Советий исполнительни комитетий отделийи управленейи кулгалхой депутаташ хила йиш яц уж подотчетни йолча Совете. Судахой, прокурораш, пачхаьалкхен арбитраш цар шоай функцеш кхоачашъеча територе тІарча Совета депутаташ хила йиш яц.

Хоржамашта юкъе дакъа лацац психически лазар долаш, судо дееспособни боацаш лаьрхІача гражданаша, лийца чубоахкача, хІаьта иштта суда решенегІа низагІа дарба деча моттигашка дІахьожабаьча наха.

Статья 97. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: харжархочун хІара хоржама округе гІолла цхьа голос я; харжархоша хоржамашка дакъа лоац цхьатарра основанеш йолаш.

Общественни организацегара халкъа депутаташ хоржаш цун съезда, конференце хІара делегата е пленуме дакъа лоацачун цхьа голос я, хІаьта уж берригаш цхьатарра основанеш йолаш хоржамашка дакъа лоацаш а ба.

Статья 98. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутаташ гражданаша юкъарчал доацаш хорж.

Общественни организацешкара халкъа депутаташ цар съездий, конференцей делегаташа е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка дакъа лоацараша юкъарчал доацаш хорж.

Статья 99. Халкъа депутаташ хоржаш кхаж къайлагІа тосс: хоржархой лоІама моллагІа тайпара тІахьожам лоаттабелга хила йиш йолаш дац.

Статья 100. Хоржамий округашка гІолла халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо я къахьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигашкарча хоржархой собраней, эскара доакъошка эскаре гІулакх деш барий, хІаьта общественни организацешкара халкъа депутаталла кандидаташ оттабе — цар общественни е республикански органий, лохехьа латтача коллективаштеи цу организацей членаштеи хетар теркал а деш.

Халкъа депутаташ хоржача хана депутаталла кандидаташ оттаберий дукхала доазув увттадац; хоржамашта хьалхарча собране дакъа лоацаш волча хІаране йиш я моллагІа кандидатура, цу даькъе ший яр а, ювцийта оттае, аьнна предложени яла.

Хоржамий бюллетенашта, массаза яхар санна, йолаш йолча мандател дукхагІа кандидаташ юкъе бохийт.

Хоржамий округашкара халкъа депутаташ хоржача хана округе гІолла депутаталла оттабаь кандидаташ бувцараи йоагІаш йолча хоржамий комиссе регистраци яра кандидаташ къоастабарах йола решени тІаэцараи хоржамашта хьалхара собранеш е йиш я.

Халкъа депутаташ харжарна ювзаенна расходаш пачхьаьалкхен чотагІа ю.

Статья 101. Хоржамаш делга Іалашду къахьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигашкарча хоржархой собраней, эскара доакъошка гІолларча эскаре гІулакх дерий викалех вІашагІъеххача хоржамий комиссеша.

СССР гражданашта, къахьегама коллективашта, общественни организацешта гаранти а йолаш таро лу депутаталла кандидатий политически, гІулакхацара, хІаране ший качестваш паргІатта а массе оагІорахьара а ювца, хІаьта иштта бокъо а лу агитаци е кандидата тІехь е духьала собранешка, кепайоазоне, телевиденe, радио гІолла.

Халкъа депутаташ хоржилга чакхдаккхара порядок ССР Союза, союзнии автономнии республикай законегІа белгалъю.

Статья 102. Харжархошеи общественни организацешеи наказаш тел шоай депутаташта.

Халкъа депутатий йоагІйоагІа Советаш хьож наказашка, уж теркалду экономически социальнии дегІаахара планаш кийчъеш, бюджет оттаеш, наказаш кхоачашделга вІаштІехьдоаккх, уж чакхдахара хьакъехьа гражданашка хоам бу».

3. Корта 15 укх редакцегІа дІаязбе:

«Корта 15

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДИ СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТИ

Статья 108. СССР пачхаьалкхен Іаьдала лакхера орган я СССР халкъа депутатий Съезд.

СССР халкъа депутатий Съезд бокъо йолаш я ССР Союза кара дола моллагІа дош дувца а къоастаде а.

СССР халкъа депутатий Съезда къаьстта де кара да:

1) СССР Конституци тІаэцар, цунна хувцамаш юкъедахьар;

2) СССР состава дешех йола решени тІаэцар; союзни республикай составе керда автономни республикаши автономни областаши вІашагІйохкилга чІоагІдар;

3) СССР Пачхаьалкхен доазув белгалдар; союзни республикашта юкъерча доазон хувцамаш чІоагІдар;

4) СССР чурчеи арахьарчеи политика керттера лостамаш белгалдар;

5) СССР экономически социальнии дегІайоалаяра перспективни пачхаьалкхен планаши лоархІамегІа йола общесоюзни программаши чІоагІъяр;

6) СССР Лакхехьара Совет харжар;

7) СССР Лакхехьарча Совета Председатель харжар;

8) СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель харжар;

9) СССР Министрий Совета Председатель харжар;

10) СССР халкъа тІахьожама Комитета Председатель, СССР Лакхехьарча суда председатель, СССР Генеральни прокурор, СССР Керттера пачхаьалкхен арбитр чІоагІвар;

11) СССР конституционни надзора Комитет харжар;

12) СССР Лакхехьарча Совето, союзни а автономни а республикай пачхаьалкхен Іаьдала лакхерча органаша тІайийца законодательни акташ дІаяхар, нагахьа санна СССР Конституцеца уж нийслуш еце;

13) Дерригача халкъо голосовани (референдум) ярах йола решени тІаэцар.

СССР халкъа депутатий Съездо СССР законаши соцамаши тІайийду СССР халкъа берригача депутатех дукхагІбараша голосовани а еш.

Статья 109. СССР халкъа депутатий Съезд латт укх тайпарча порядкагІа хоржаш болча 2.250 депутатах:

750 депутат — цхьатарра дукха харжархой болча териториальни хоржамий округашкара;

750 депутат — къамантерриториальни хоржамий округашкара укх боарамех: 32 депутат хІара союзни республикагара, 11 депутат хІара автономни республикагара, 5 депутат хІара автономни областагара, цхьа депутат хІара автономни округагара;

(Долалур. Йистедоалар 2-ча оагІо тІа).

СССР Лакхехьарча Совета Президиума соцам СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Законеи СССР халкъа депутаташ харжарах долча СССР Законеи проектех

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. КПСС ЦК-ас СССР Лакхехьарча Совете хьачуденнача СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамеха, тІатохареха долча СССР Закона а СССР халкъа депутаташ харжарах долча Закона а проекташ дерригача халкъага ювцийта араяха. Центральни, республикански, краевой, областной газеташ тІа яккха 22 октябре СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Закона проект, хІаьта СССР халкъа депутаташ харжарах долча Закона проект — 23 октябре.

2. СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи законодательни предположеней комиссешта тІадилла уж проекташ дерригача халкъо ювцача хана хьачуеннача предложенешкеи замечанешкеи хьожалга а йоаггІаш йола предложенеш хачулулга. а.

3. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тІадилла Законий проектай хьакъехьа депутаташа, гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша юкъейоалаяь, хІаьта иштта массови информаце средствашa хьачуенна предложенеши замечанеши вІашагІтохилга вІаштІехьдаккха.

4. Кепайоазон, телевиденеи радиои центральни органашта тІадилла законопроектай хьакъехьа шоашка хьачукхаьча предложенеши замечанеши вІашагІтоха.

5. СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Закона а СССР халкъа депутаташ харжарах долча СССР Закона а проектай хьакъехьара предложенеши замечанеши вІашагІтохара материалаш пхе дийнахьа цкъа луш 1988 шера 25 ноябре кхаччалца СССР Лакхехьарча Совета Президиуме дІачутела.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 шу 21 октябрь.

Зональни семинар

ДІадахача шоаттдийнахьа Нохч-ГІалгІай пачхаьалкхен университета актови зале хилар Къулбаседа Кавказа вузий КПСС историкий зональни семинар-совещани. Семинара керттера тема «Социализм хьалъечеи из эргайоаккхаш тоаечеи Къулбаседа Кавказе къаман-пачхаьалкхе хьаяра гІулакха партийни кулгалдар» яр. Семинаре дакъа лаца хьийхабар республика вузашка, школашка истори хьехаш бола преподавателаши хьехархойи.

Семинар-совещани хьаеллаш къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара **С. М. Бекова.** Социализм хьалъяра кердача этапе къамашта юкъера гІулакхаш, цар вІаши лоаттаду бувзамаш кхы а айххагІа хилийтарах къаман отношенеш дІахо йолача хана ленински идеяй кІийлен тІа кердача, лакхагІча лагІа тІа яхараи партийни, советски органий гІонца вузашкарча историкашта хьалхашка доккхий а бехктокхаме а декхараш латташ хилар белгалдаьккхар цо.

Къаман пачхаьалкхе Къулбаседа Кавказе хьаяра Советски Союза Коммунистически парте исторически опыт йовзара, къаман дош къоастадеча партийни кулгалдара ленински принципех йолаш йолча опытах а дувцаш, къамаьлаш дир дешара заведеней кафедрай заведующеша, исторически Іилмай доктораша, профессораша **А. К. Текуева** (БГУ), **Б. О. Кашкаева** (ДагГУ), **М. П. Иванова** (Калмыкски ГУ), **М. И. Тоева,** (СОГУ), **М. Г. Аутлева** (Краснодар), **И. Р. Лоова** (ЧИГУ), **В. П. Крикунова** (ЧИГУ), исторически Іилмай кандидата, ЧИГУ доцента **Ж. Ж. Гакаева.**

Пайдане а дакъа лаьцарий чІоагІа теркам тІаозаш а къамаьл хилар семинаре.

Кхашкара хоамаш

ШИ ПЛАН ЯЬИ

ХІанз а хьажкІаш чуийца баьннабац Малгобекски района «Кавказ» совхоза кхаш леладераш. Балхаш кхехкаш да И. Халини М. Илиеви керте латтача бригадашка.

— Кхы а 25 гектар хьажкІаш я чуэца езаш, — аьлар совхоза директора Султыгов Мухьмада. — ДукхагІдола балхаш хІанзле а даь даьннад тхо. Йоачан хинна ецаре, тІеххьара хьажкІий тоннаш хьатта дІайихьа хургьяр.

Совхоза кхашка дІайийннай 250 гектар сортовой хьажкІаш. Царех хІаране тІара 30—32 центнер хьажкІаш йоал. Из шин планал дукхагІа я. Пачхаьалкхенга ехкай 500 тонн совгІа томараш тІара хьажкІаш.

Кхоачашъяьй боахамо пачхаьалкхенга генараш дохкара план а. Из продукци дІачуеннай 365 тонн. Белгалдаккха деза, генарех йола план моттигерча кхаш леладераша духхьашха кхоачашъяьлга. ДІадахача шерашка цу тайпара толам цІаккха а баьккхабац цар.

Къаьстта хьинар гойташ къахьийгад уж балхаш деча механизатораша А. Гурьева, В. Мироненкос, М. Султыгова, В. Тришина, «Дон-1500» яхача комбайнаца 1100 тонн гаргга ялат чуийцача В. Зесова.

— ХІанз керттера теркам оаха тІабохийт шийтталагІча пятилетка диълагІча шера хьувкъама тешшаме кІийле кийчъяра. ХьажкІаш, генараш чуийца кхаш оахаш, да, — аьлар М. Султыгова.

КИИЧО ЕШ БА

ХьажкІаш чуийца баьннаб Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза кхаш леладераш. Къаьстта из болх беча белгалбаьннаб вежарий БалкоевгІар Іалихани Назари. Дезала звено вІашагІа а елла, 91 гектар хьажкІаш лелаяьй цар.

— Боккха хьувкъам чуийцаб вежараша, — аьлар колхоза председатела Ведзижев Батыра. — ХІара гектара тІара 94,4 центнер хьажкІаш яьннай. Дезала звенос хьатта дІаяхьийтай 756 тонн томараш тІара хьажкІаш. Сона хьадага а доагІаш, цу тайпара хьокхамаш цІаккха хиннадац тха боахаме.

Кировцаша чуийца даьхад генараш а. Уж укхаза 234 гектара тІа дар. ХІаране тІара 8,5 центнер даьннад уж.

Бицбеннабац моттигера кхаш леладераш хьатІадоагІача шера кийчо е езалгах а. Гурахьа дувча ялаташта лаьрхІа 1800 гектар лаьтта аха дезаш ба уж. Цох 1360 гектар дар хІанзле аьха даьннад. Цига кІа, рапс дІайийннай. Цу балхашка овсаре къахьийгад механизатораша С. Ахильгова, У. Исаева, В. Степанюка, Н. Клюшина, А. Рудина, В. Костюченкос.

ДОАКЪАР ІАЛАШДУ

Шоаш бІаьсти дІайийннарех нийсса ах хьажкІаш чуийца баьннаб Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза кхаш леладераш. Хьувкъам дика ба. ХІанзле хьатта дІакхаьчай 924 тонн томараш тІара хьажкІаш.

Кхоачашъяьй укхаза генарех йола план а. 424 гектара тІара 589 тонн из мах бола культура чуийцай. Толам баккха новкъостал даьр — бригадни подряд.

Хьувкъам чуэцареи гурахьа ялаташ дІадереи балхаш кхехкаш дале а, боккха теркам тІабохийт колхозе ма хулла дукхагІа доакъар Іалашдара. АргІаш даь дІаоттадаьд 5372 тонн чаи 998 тонн йоли, кІоагашка еллай 15000 тонн силоси сенажи, 300 тонн баьццара хьоар даьккхад. Уж балхаш дІахо деш да.

М. КАРТОЕВ.

ШУРА ЛАЬГІЪЯЛИЙТАЙ

Кхыча тайпара хьал да «Ассинский» совхоза шурий-товарни ферме. Укхазарча хьайбаш леладераша а шу долалуча хана доккхий декхараш тІаийцадар. Ала хІама доацаш яр доакъара база а. Цхьабакъда, шоай таронех бизза пайда эца маганзар ферма болхлошта. Ди тІехьа дукхагІа тІехьабусаш хьабаьхкар уж. Фу да цох хьахиннар?

ПланагІа 190 тонн шура пачхаьалкхенга йохка езаш ба укх шера ассинцаш. ХІанзалца йолча хана цар йохка аьттув баьннар 120 тонн гаргга мара яц, е 62 процент. Мишта кхоачашъергья планаш, нагахьа санна дийнахьа укхаза хІара беттача Іаттагара 5 — 6 килограмм шура мара йоаккхаш ца хилча, из хьокхам тІа-тІа лохлуш боагІаш хилча?

ХьагучогІа, сихха эргалонаш ца йича яргьяц укхаза.

Оарц дала!

ХЬАДАЬР ДОВШ ЛАТТ

Арендни а дезала а подрядагІа бІаьсти йолаеннача хана денз низ кхо ца беш, оасар деча хана салаІара ха ца хулаш, къахьийга 300 гектара тІа дика шекара свеклаш кхейир Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхаш леладераша. ХІанз сихъяь чуэцаш я уж. ХІара гектара тІара 350 центнер гаргга йоал уж. ХІаьта цхьаболча гектарникаша, подрядагІа болх беча звеноша кхы а дукхагІа чуэц. Масала, Зузнев Іумара звенос 450 центнерал дукхагІа.

Из беррига хьувкъам цІенбаь чуийцача, кІезигагІа дале 10500 тонн шекара свеклаш пачхаьалкхенга йохка йиш йолаш ба совхоза къахьегамхой. ТІаккха цар вІаштІехьдаргдар планагІа укх шера йоагІа 7000 тонн дІаяларал совгІа, карарча пятилетка дІадахача шин шера планагІа дІа ца луш йиса 3390 тонн дІаяла а. Цхьабакъда, шекара свеклаш чуэцара балхаш дІахо йодача хана хІанз санна мара деш ца хуле, из гІулакх кхоачашде вІаштІехьдоале тамаш я. Ала йиш яц совхоза болхлоша во къахьег, аьнна. ХІана аьлча, графикагІа цар дІаяла езачул совгІа хІанзле 1120 тонн дІаяхьийтай свеклаш пачхаьалкхенна. ХІаьта кхоачамбоацар нийсдалар кхерам ба, хьааьхка, цІенъяь шекара свеклаш дІакхахьара машинаш ца таар бахьан долаш. Кхай тІа яда хІанз кхо бІаь тонн совгІа свеклаш. Уж дІаяххьалца кхы тІа хьаахка нах раьза а бац. ХІана аьлча, цкъа-дале, дозал эшалу цар, шозлагІ-дале, мІаьдлу, талх.

Кхы тІа а ма эшша машинашца совхоза кхаш леладераш Іалашбара, нийсденна кхоачамбоацар дІадаккха новкъостал дара района кулгалхой хІанзле а оарцагІа ца боале, дов мегаш да цу совхоза кхаш леладераша диззача шера хьийга къа.

Х. МАГОМЕТОВ.

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тIатохарехи

(Инстедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

750 депутат — общесоюзни общественни организацешкара укх боарамех: Советски Союза Коммунистически партегара, профессиональни союзашкара, кооперативни организацешкара — хIаранегара 100 депутат хоржаш; Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзагара, кхалнаьха, тIемен къахьегамен ветераний, Iилман болхлой, творчески союзий объединенешкара — хIаранегара 75 депутат; оттаяьча порядкагIа вIашагIъехкача а кхыйолча общесоюзни органаш йолаш йолча а общественни организацешкарен СССР гражданий объединенешкарен — хIаранегара 75 депутат.

Статья 110. СССР халкъа депутатий Съезда хьалхара заседани гулъю хоржамаш хинначул тIехьагIа шин беттал тIехьа ца йоаккхаш.

Цо хоржаш йолча мандатни комиссе представленегIа СССР халкъа депутатий Съездо решени тIаэц депутатий полномочеш могаяра хьакъехьа, хIаьта нагахьа санна хоржамех дола законодательство толхадаь дале — къаьст-къаьста депутаташ харжар харцахьа лархIара хьакъехьа.

СССР халкъа депутатий Съезд гулъю СССР Лакхехьарча Совето.

Съезда аргIанара заседанеш ю шера цкъа. АргIана йоаца заседанеш гулъю СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа, СССР Лакхехьарча Совета цхьан палата, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР халкъа депутатех пхелагIча даькъал кIезигагIа боацарий предложенегIа е союзни республика инициативагIа цун паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органга гIолла.

Хоржамаш хинначул тIехьагIа СССР халкъа депутатий Съезда эггара хьалхара заседани ю Центральни хоржамий комиссе председатела, цул тIехьагIа — СССР Лакхехьарча Совета Председатела е цун заместитела.

Статья 111. СССР Лакхехьара Совет — массахана болх беш йола СССР паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительни, контрольни орган.

СССР Лакхехьара Совет хорж къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатех СССР халкъа депутатий Съездо, хIаьта цунна подотчетни а я из.

СССР Лакхехьарча Совета ши палата я: Союза Совети Къамий Совети, цхьатарра составаш а йолаш. СССР Лакхехьарча Совета палаташ цхьатарра бокъонаш йолаш я.

Палаташ хорж СССР халкъа депутатий Съезде, берригача депутаташа голосовани а еш. Союза Совет хорж территориальни хоржамий округашкара болча СССР халкъа депутатехи йоаггIаш йолча округай территоре тIа болх беш е бахаш болча общественни организацешкара болча СССР халкъа депутатехи. Къамий Совет хорж къаман-территориальни хоржамий округагарча СССР халкъа депутатехи йоаггIаш йолча республикай е къаман образованей территоре тIа болх беш е бахаш болча общественни организацешкарча СССР халкъа депутатехи, укх боарамех: 7 депутат хIара союзни республикагара, 4 депутат хIара автономни республикагара, 2 депутат хIара автономни областагара, цхьа депутат хIара автономни округагара.

СССР халкъа депутатий Съездо хIара шера Союза Советеи Къамий Советеи состав пхелагIа дакъа эргайоах.

СССР Лакхехьарча Совета хIара палата хорж палата Председатели цун ши заместители. Союза Советеи Къамий Советеи Председателаша кулгалду йоагI - йоагIача палатай заседанешта, цар чурча распорядкана доал а ду.

Палаташа цхьана ю заседанеш СССР Лакхехьарча Совета Председатела, цун заместитела, е аргI - аргIагIа Союза Советеи Къаман Советеи прдседателаша ю.

Статья 112. СССР Лакхехьара Совет хIара шера СССР Лакхехьарча Совета Президиумо гулъю аргIанарча — бIаьстани гуйрани — массаза яхар санна, хIара яр кхаь-бий бетта йIаьха йолча сессешка.

АргIана йоаца сесси гулъю СССР Лакхехьарча Совета Президиумо цун инициативагIа е СССР Лакхехьарча Совета Председатела, союзни республика цун паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органга гIолла е цхьан палата кхоалагIча даькъал кIезигагIа боацача депутатий предложенегIа.

СССР Лакхехьарча Совета сесси латт палатай къаьста еча а цхьана еча а заседанеех, хIаьта иштта цар на юкъерча хана еча СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи заседанеех а. Сесси хьа а елл дIа а къовл палатай къаьст - къаьстача е цхьана яьча заседанешка.

СССР халкъа депутатий Съезда полномочеш чакхъяьнначул тIехьагIа Лакхехьарча Совето ший полномочеш лелаю керда хержача СССР халкъа депутатий Съездо СССР Лакхехьарча Совета керда состав вIашагIйоллалца.

Статья 113. СССР Лакхехьарча Совето:

1) СССР халкъа депутаташ хоржалга оттаду, Центральни хоржамий комиссе состав чIоагIъю;

2) СССР Министрий Совета Председатель хьожаву, цун представленегIа чIоагIъю СССР Министрий Совета состав, цунна хувцамаш юкъе хьу; СССР Министрий Совета предложенегIа вIашагI а ехк дIа а йоах СССР министерстваши СССР паччахьалкхен комитеташи;

3) СССР оборона Совет вIашагI а йолл цун состав чIоагI а ю; СССР герзашцарча Низий командовани хьежа а ю хувца а хувц;

4) хорж СССР халкъа тIахьожама Комитет, СССР Лакхехьара суд, балха тIа хьожаву СССР Генеральни прокурор, СССР Керттера паччахьалкхен арбитр; чIоагIъю СССР Прокуратура коллеги а СССР Паччахьалкхен арбитража коллеги а;

5) хан-ханахьа ладувгI ше вIашагIъехкаш е хоржаш йолча органий, хIаьта иштта ше балха тIа хьежабеча гIулакха тIарча наьха отчеташка;

6) Iалащду СССР ерригача территоре тIа цаI йола законодательни регулировани елга, оттаю ССР Союза а союзни республикай а законодательства лардаш;

7) чакхдоаккх доалахьен, халкъа боахаман социально-культурни гIирсаш хьалдаран доал делга вIаштIехьдаккхара, бюджетно - финансови системана, къахьегамагIа доагIар дIадаларен ценообразованен, налогообложене, гонахьара среда лораярен Iалама рузкъах пайда эцарен, гражданий конституционни бокъонаш, паргIатонаш, декхараш кхоачашдара, кхыдолча, ССР Союза карадолча гIулакхашта законодательни регулировани елга;

8) СССР законаш доаш;

9) паччахьалкхен Iаьдален доалдарен республиканск а моттигашкарча а органий балха юкъара болам оттабу, белгалдоах керттера лостамаш; общественни организацей правови статус белгалйоах;

10) дувц эггара лоархIамегIа дола къамийн къамашта юкъерчен гIулакхех дола дешаш;

11) СССР халкъа депутатий Съезде чIоагIъяйта увттаю СССР экономически социальнии дегIайоалаяра перспективни паччахьалкхен планаши лоархIамегIа йола общесоюзни программаши; чIоагIъю СССР экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен планаш, СССР Паччахьалкхен бюджет; кхоачашду плани бюджети кхоачашъяра тIахьожам лоаттабелга; уж кхоачашъярах йола отчеташ чIоагIъю; нагахьа санна эшаш хилча плана а бюджета а хувцамаш юкъехьу;

12) ратификаци а денонсаци а ю СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта;

13) кхыча мехкашкарча паччахьалкхенашта заемаш телараx, экономически а кхыдола а гIо дарах йола решенеш тIанйю;

14) белгалъю оборонан паччахьалкхен кхерамзле Iалашъярен даькъера керттера мероприятеш; дIакхайкаю юкъара е частични мобилизаци; дIакхайкаду тIема хьал нагахьа санна СССР-ца тIом хьоабича е нагахьа санна аггрессорах вIаши лорадалара тIанйца дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашданза даргдоацаш хилча;

15) решени тIаэц машари кхерамзлен лоаттаяра дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашданза даргдоацаш хилча СССР Герзашцарча Низий контингентах пайда эцара хьакъехьа;

16) воински званеш, дипломатически кхыйола специальни званеш увттаю;

17) СССР орденаши медалаши чIоагIъю; СССР сийлен званеш увттаю;

18) амнистех йола общесоюзни акташ арайоах;

19) бокъо я СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха;

20) дIадоах союзни республикай Министрий Совета соцамаши распоряженеши, нагахьа санна СССР Конституцеги законашкен хьежжа уж деце;

21) къестаду кхыдола, ССР Союза карадола дешаш, къаьста СССР халкъа депутатий Съезда карададаршкара дIаиккхараш.

СССР Лакхехьарча Совето тIанйду СССР законаши соцамаши.

СССР Лакхехьарча Совето тIанйца законаши соцамаши законашца СССР халкъа депутатий Съездо тIанйпача кхыйолча акташца ниис ца луш хила йиш яц.

Статья 114. СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Советеи законодательни инициатива бокъо я СССР халкъа депутаташка, Союза Советага, Къамий Советага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага. СССР Лакхехьарча Совета Председателга, СССР Министрий Советага, союзни республикашка, паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органашка гIолла, СССР Лакхехьарча Совета комитеташка, цун палатай массазарча комиссешка, СССР халкъа тIахьожама Комитетага, СССР Лакхехьарча судага, СССР Генеральни прокурорага, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитрага.

Законодательни инициатива бокъо йолаш я иштта общественни организацеши, цар общесоюзни органашка хьежжа, СССР Iилмай Академии.

Статья 115. СССР Лакхехьарча Совете дувцийта оттадаьча законий проекташ ювц палаташа цар къаьст-къаьста е цхьана яьча заседанешка.

СССР закон тIайипарг лоархI, нагахьа санна хIара палате цунна тIехьа палата дукхагIбол членаш а болаш голосовани яь яле.

Законий проекташи паччахьалкхен вахара эггара лоархIамегIа дола кхыдола дешаши цун инициативагIа е союзни республика паччахьалкхен Iаьдала цун лакхерча органга гIолла тIайицача СССР Лакхехьарча Совета решенегIа дерригача халкъага дувцийта оттаде йиш я.

Статья 116. СССР Лакхехьарча Совета хIара палата бокъо йолаш я СССР Лакхехьарча Совета карадола моллагIа дош дувца.

Союза Совете эггара хьалха дувца доагIа берригача мехка юкъара лоархIам бола социально - экономически дегIаахарен паччахьалкхен гIирсаш хьалдарен; СССР гражданий бокъоний, паргIатоний, декхарий; арахьарча политика; СССР оборонан паччахьалкхен кхерамзлени дешаш.

Къамий Совете эггара хьалха дувца доагIа республикаш, автономни областаш, автономни округаш социально - экономически дегIайоалаяра дешаш; къаман культуран интернационални кхетам баларен; къамий цхьатарра бокъонаш хулга, къамий, народностий, къамий группай хьашташ дуккхача къамех латтача Советски паччахьалкхен юкъарча хьаштащцен эшаращцеи цхьана тадара; къамашта юкъерча гIулакхашта регулировани ю законодательство эргадаьккха тоадара дешаш.

Палатех цхьанне тIайица соцам шоллагIча палате дIачулу, хIаьта цо могабаьчул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета соцам а хиле дIаотт из.

Статья 117. Нагахьа санна Союза Советаи Къамий Советаи юкъе цхьа барт боацаш ниислой дош къоастаде дIалу паритетни юкьигах палаташа вIашагIйоллача согласительни комиссега, цул тIехьагIа дош шозлагIа дувц Союза Советои Къамий Советои цхьана яьча заседане. Нагахьа санна тIаккха а барта ца боагIе дош тIехьадоаккх СССР халкъа депутатий Съезде дувцаргдолаш.

Статья 118. СССР Лакхехьарча Совета Президиум СССР Лакхехьарча Совета подотчетни йола, СССР халкъа депутатий Съезда а СССР Лакхехьарча Совета а болх вIаштIехьбоаккхилга Iалащдеш СССР Конституце тIеи законаш тIеи белгалдаьча доазонашка хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъеш йола орган я.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума состава чубоагIа должностегIа: СССР Лакхехьарча Совета Председатель, СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель, Председатела пхийтта заместитель — союзни республикай Лакхехьарча Советий председателаш, Союза Советеи Къамий Советеи председателаш, СССР халкъа тIахьожама Комитета председатель, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссей а комитетий а председателаш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума керте латт СССР Лакхехьарча Совета Председатель.

Статья 119. СССР Лакхехьарча Совета Президиумо:

1) СССР Лакхехьарча Совета сесси гулъю;

2) СССР халкъа депутатий Съезда заседанеши СССР Лакхехьарча Совета сессеши кийчъелга вIаштIехьдоаккх;

3) СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи балха координаци ю:

4) СССР халкъа депуташта новкъостал ду цар шоай полномочеш кхоачашъеча, эшаш йолча информаци уж Iалашбу;

5) дерригача халкъа голосованеш (референдумаш) кийчъелгеи чакхйоахилгеи, хIаьта иштта СССР законий проекташи паччахьалкхен вахара эггара лоархIамегIа дола кхы дешаши дерригача халкъага дувцийталга а вIаштIехьдоаккх;

6) лакхера воински званеш, дипломатически ранглаш, кхыйола лаьрхIа званеш тел;

7) СССР орденаши медалаши тел, СССР сийлен званеш тел;

8) СССР гражданствалла хьаийбу; къестаду СССР гражданствера дIавалара, СССР граждаствал дIаякхара хьанъехьара, убежище яларах дола дешаш;

9) помиловани ю;

10) кхыча мехкашкарча паччахьалкхенашка а дунен халкъашта юкъерча организацешкара а СССР дипломатически викалаш балха дIа а хьежабу юха хьа а боах;

11) СССР Лакхехьарча Совете аккредитованни болча кхыча мехкашкарча паччахьалкхений дипломатически викалашкара верительни отзывни грамоташ хьаийю;

12) СССР Лакхехьарча Совета сессешта юкъерча хана дIакхайкаю юкъара е частични мобилизаци; дIакхайкаду тIема хьал нагахьа санна СССР-ца тIом хьоабаь бале е агрессех вIаши лорабалара дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашданза даргдоацаш гIулакх отте;

13) СССР лораяр духьа военни е чрезвычайни хьал дIакхайкаду къаьсттача моттигашка е берригача мехка гIолла нагахьа санна эшаш яле управлене къаьстта шоай тайпара формаш а юкъейоалаеш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо указаш а арахец соцамаш а тIанйду.

Статья 120. СССР Лакхехьарча Совета Председатель Советски паччахьалкхен лакхера должностной саг а ва мехка чухьи дунен халкъашта юкъерча гIулакхаштен Советски Социалистически Республикай Союза викал а ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель СССР халкъа депутатий Съездо хорж СССР халкъа депутатех къайлагIа кхаж а тоссаш пхе шера йолча хана лаьрхIе, вIаштта шозза мара кхы дукхагIа а ца хоржаш. Из моллагIча хана къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатий Съездо юхаваккха йиш йолаш ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель подотчетни ва СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан.

Статья 121. СССР Лакхехьарча Совета Председатела:

1) юкъара кулгалду СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Советеи дувца дезаш дола дешаш кийчдеча; СССР законаштеи СССР халкъа депутатий Съездо а СССР Лакхехьарча Совето а тIайипача кхыйолча акташтеи кIал кулгаш язду;

2) СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Советеи ювцийта докладаш увттаю мехка хьалах, СССР чурча а арахьарча а политика лоархIаме долча дешаех, СССР обороноспособности кхерамзлен Iалашъярах;

3) СССР халкъа депутатий съезде оттаю СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель харжара йола кандидатура, хIаьта иштта СССР конституционни надзора Комитета персональни составах йола предложенеш а;

4) СССР Лакхехьарча Совете оттаю СССР Министрий Совета Председатела, СССР халкъа тIахьожама Комитета председатела, СССР Лакхехьарча суда председатела, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра гIулакхаш тIа хьожаберий кандидатураш, хIаьта цул тIехьагIа уж должностной нах СССР халкъа депутатий Съезде чIоагIбайта а оттабу;

5) СССР оборона Совета керте латт;

6) переговораш а ю СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта кIал кулгаш а язду;

7) СССР КонституцегIеи законегIеи шийна енна кхыйола полномочеш кхоачашъю.

СССР Лакхехьарча Совета Председатела распоряженеш язъю.

СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителеи Председатела заместителашеи Председатела уполномочегIа кхоачашъю цун цхьайола функцеш, хIаьта из воацача хана е шийн декхараш кхоачашде цунна ца могача хана Председатела метта а хул.

Статья 122. Союза Советои Къамий Советои СССР Лакхехьарча Совета членех, кхыча СССР халкъа депутатех хорж законопроектни болх бара, СССР Лакхехьарча Совето леладе оттадаь дешаш хьалхагIе а дувцараи кийчъдараи йола, хIаьта иштта СССР законаш а СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои тIайица кхыйола решенеш а кхоачашъе гIо дара, паччахьалкхен органий организацейн балха тIахьожам лоаттабара йола палатай массазара комиссеш.

Цудухьа СССР Лакхехьарча Совета палаташа паритетни юкьигех вIашагIйоахк СССР Лакхехьарча Совета комитеташ.

СССР Лакхехьарча Совето, цун хIара палата вIашагIъйоахк эшаш хиларга хьежжа моллагIча деша йола следственни, ревизионни комиссеш.

СССР Лакхехьарча Совета палатай массазара комиссеши комитеташи хIара шера кердайоах цун составах пхелагIча даькъага кхаччалца.

Статья 123. Законаши СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета кхыйола решенеши, цун палатай соцамаш тIаэц, массаза яхар санна, СССР Лакхехьарча Совета палатай йоагI - йоагIача массазарча комиссешка е комитеташка проекташ хьалхагIе йийцачул тIехьагIа.

СССР Министрий Совета, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда составе, хIаьта иштта СССР Прокуратураи, СССР Паччахьалкхен арбитражеи коллегешка гIулакхаштIара нах хоржалгеи хьежабелгеи чакхдоаккх СССР Лакхехьарча Совета палатай йоагI - йоагIача массазарча комиссей я комитетий заключене йолаш яле.

Ерригача паччахьалкхени общественни органаш, организацеш, гIулакхаш тIара нах декхарийла ба палатай комиссешта, СССР Лакхехьарча Совета комиссешеи комитеташеи дIадехар кхоачашде, эшаш йола материалаши документаши царга дIатела.

Комиссейи комитетийи рекомендацеш паччахьалкхен общественни органашка, учрежденешка, организацешка ювцийтанза яргIоацаш я. Уж ювцарах хьахиннари тIанйца де лаьрхIари комиссешкеи комитеташкеи дIахайта деза цар оттаьча хана.

Статья 124. СССР халкъа депутат СССР халкъа депутатий Съезда заседанешка, СССР Лакхехьарча Совета сессешка бокъо йолаш ва СССР Лакхехьарча Совета Председателга, СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои вIашагIйохкаш я хоржаш йолча кхыча органий кулгалхошка запрос яла. Из запрос шийна йоагIаш йола орган е гIулакха тIара саг декхарийла ва къамаьлаца я йоазонца Съезда цу заседане е СССР Лакхехьарча Совета цу сессе, кхаь денал дукхагIа ха ялалехьа жоп дала.

СССР халкъа депутаташ шоай служебни е производственни декхараш кхоачашдеца дезаш мукъабовлийт СССР халкъа депутатий съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта иштта бахача наха юкъе депутатски болх чакхбаккхара эшаш йолча белггалча хана. СССР Лакхехьарча Совета составе харжа бола СССР халкъа депутаташ служебни е производственни декхараш кхоачашдарах мукъабовлийт СССР Лакхехьарча Совете ший полномочеш кхоачашъеш мел йоккхача хана.

СССР халкъа депутат СССР Лакхехьарча Совета пурам доацаш уголовни бехктокхаме оза, лаьца чуволла е кхы тайпара судебни порядкагIа административни бехктокхаме оза йиш яц.

Статья 125. СССР конституционни надзора Комитет хорж СССР халкъа депутатий Съездо политикан праван даькъерча специалистех цун составе комитета председатель, председатела заместитель, 13 член а волаш итт шера йолча хана лаьрхIа.

СССР конституционни надзора Комитете харжа бола нах цхьан хана хила йиш яц комитета подналзорни акташ йолча органий составе.

СССР конституционни надзора Комитете харжа бола нах шоай декхараш кхоачашдеча хана шоай лоIаме а ба алхха СССР конституце яхар мара кхоачашде дезаш а бац.

СССР конституционни надзора Комитето:

1) ший инициативагIа е СССР халкъа депутатий порученегIа Съезде дIачулу СССР Конституци нийса хиларах йола СССР законий Съездо ювца езаш йолча проектех йола заключени:

2) ший инициативагIа, СССР халкъа депутатий Съезда порученегIа е СССР Лакхехьарча Совета предложенегIа СССР Лакхехьарча Совете дIачалу СССР Лакхехьарча Совета, цун палатан акташ, хIаьта иштта цу органий актай проекташ а СССР Конституцеца, СССР халкъа депутатий Съездо тIийцача СССР законашца ниислуш хиларах йола заключенеш:

3) СССР Конституцеи законашцеи мишта ниислуш да хьож союзни республикай конституцеши законаши, СССР Министрий Советийн союзни республикай Министрий Советийи соцамаш;

4) ши инициативагIа е СССР халкъа депутатий Съезда порученегIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи предложенегIа заключени лу СССР Конституцен законашцен паччахьалкхен кхыча органий а общественни организацей а нормативни акташ нийслуш хилара хьакъехьа.

Нагахьа санна правови акт е цун къаьст-къаьста положенеш СССР Конституцеца е законашца нийслуш еце СССР конституционни надзора Комитето акт язъяьча органга дIайохьийт даь гIалат тоадара йола ший заключени. Цу тайпара заключени дIаяхьийтачул тIехьагIа кхоачаш на еш соцаю СССР Конституцеца е законаца нийслуш йоаца акт е цун цхьайола положенеш.

СССР конституционни надзора Комитет бокъо йолаш я СССР Конституцеца е законаца тарлуш йоацача актай хьакъехьара предложени СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете е СССР Министрий Совете оттае царна подотчетни йолча органий е гIулакхаш тIарча наьха акташ.

СССР конституционни Комитета болх вIаштIехьбоаккхилгеи порядоки белгалйоаккх СССР-ерча конституционни надзорагIа долча Законо.

Статья 126. СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои тIахьожам лоаттабу шоашта подотчетни йолча ерригача паччахьалкхен органий балха.

СССР Лакхехьарча Совето лостам тел халкъа тIахьожама органий система керте латтача СССР халкъа тIахьожама Комитета балха.

Халкъа органий болх вIаштIехьбоаккхилгеи порядоки къоастаю СССР-е халкъа тIахьожамах долча Законо.

Статья 127. СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета, цар органий балха порядок къоастаю СССР халкъа депутатий Съездеи СССР лакхехьарча Советеи Регламенто а СССР Конституце кIийлен тIа арадоахача СССР кхыча законаша а».

4. «Суди арбитражи» яхача 20 керта 152, 153, 155 статьяш укх тайпарча редакцегIа язъе::

«Статья 152. СССР-е ерригача судаш хьаю судаши халкъа заседателаши харжара наькъагIа.

Районни (городской) халкъа судий халкъа судахой хорж йоагIаш йолча районни, городской, городашкарча районни халкъа Советаша. Районни (городской) судий халкъа заседателаш хорж гражданий собранешка цар болх беча е бахача моттиге гуччахьа голосовани а еш.

Краеви, областной, городской, окружной судаш хорж йоагIаш йолча халкъа депутатий Советаша, хIаьта союзни автономни республиках Лакхехьара судаш, СССР Лакхехьара суд — йоагIаш йолча союзни автономни республикай Лакхехьарча Советаша, СССР Лакхехьарча Совето.

Военни трибуналий судахой хорж СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, хIаьта халкъа заседателаш — эскаре гIулакх дерий собранешка.

Ерригача судий судахой хорж итт шера йолча хана. Ерригача судий халкъа заседателаш хорж пхе шера йолча хана.

Судахойи халкъа заседателаши бехктокхаме ба харжархошта е уж хержача халкъо депутатий Советашта хьалхашка, царна отчет яла езаш а ба. законагIа оттаяьча порядкагIа цар юхабаха йиш йолаш а ба.

Статья 153. СССР Лакхехьара суд СССР лакхера судебни орган я, по законагIа оттадаьча бсарамашка тIахьожам лоаттабу СССР судий, хIаьта иштта союзни республикай судий а судебни балха.

СССР Лакхехьара суд латт Председателах, цун заместителех, членех, халкъа заседателех. СССР Лакхехьарча суда юкъеболх шоаш болча гIулакха тIа гIолла союзни республикай лакхехьарча судий председателаш.

СССР Лакхехьара суд вIашагIтохалгеи балха порядоки къоастаю СССР Лакхехьарча судах долча Законаца».

«Статья 155. Судахойи халкъа заседателаши шоай лоIаме а ба, алхха закона мара кара а бац.

Судахойи халкъа заседателаши Iалашбу шоай бокъонаши декхараши духьале йоацаш а эффективни а кхоачашлара долча хьалашца. Правосуди кхоачашъяра болча судахойи халкъа заседателейн балха юкъе цхьаккха тайпара юкъелелхилга могийташ дац.

Судахойи халкъа заседателаши лорабелга, хIаьта иштта уж шоай лоIаме хилара гарантеш увттаю СССР-ерча судай статусах долча Законацеи ССР Союза а союзни республикай а кхыча законолательни акташцеи».

II. СССР Конституце 12, 13, 15 кертой кердача редакцеца дувзаденна СССР Конституце укх статьяшта юкъе цар тIара хьадоагIа хувцамаши тIатохараши юкъехьо:

1.77 статьяй хьалхарча даькъа «ССР Союза кара» яхача дешашта тIехьа тIатоха «СССР халкъа депутатий съезде» яха дешаш.

2.103 статьяй кхоалагIа дакъа укх редакцегIа язде: «Ший балха тIа депутато кулгалду паччахьалкхен юкъара хьаштащца, хоржамий округе бахача наха эшараш теркал а деш, ше хержача общественни организаце хьаштащца, харжархойи общественни организацеи наказаш кхоачашде а гIерт».

3. Статья 104 укх редакцегIа язъе:

«Статья 104. Депутато ший полномочеш е а йоагIаш, кхоачашъю производственни е гIулакха тIара болх юкъагIа а ца буташ.

Халкъа депутатий Съезда заседанеш, Лакхехьарча Совета, е сесси моттигерча Совета йолча, хIаьта иштта закона тIа оттаяьча кхыча моттигашка депутатски полномочеш кхоачашъеча хана депутат мукъавоалийт производственни е гIулакха тIара декхараш кхоачашдарах, паччахьалкхен бюджетни средствай чотагIа массаза беча балха моттигера юкъъера алапи а доагIаргдолаш».

4. 105 статьяй хьалхара дакъа укх редакцегIа язде: «Халкъа депутатий Съезде. Лакхехьарча Совета, моттигерча Совета сессе дейча хаттара жоп дала декхарийла йолча йоагI-йоагIача паччахьалкхен органашка а гIулакхерча нахага а хатта бокъо я депутата».

5. Статья 107 укх редакцегIа язъе:

«Статья 107. Депутат декхарийла ва ше депутаталла харжа кандидат оттаваьча харжархошта, коллективашта, общественни организацешта е ше хержача общественни организацена хьалхашка ший балхах, халкъа депутатий Съезда, лакхехьарча Совета е моттигерча Совета балхах отчет е.

Харжархой тешам боабаь депутат законагIа оттаяьча порядке юхавакха йиш я моллагIча хана дукхагIболча харжархой е из хержача общественни организаце решенегIа».

6. Статья 130 укх редакцегIа язъе:

«Статья 130. СССР Министрий Совет бехктокхаме я халкъа депутатий Съездан СССР лакхехьарча Советан хьалхашка, цар отчет яла езаш а я.

СССР керда хержача Министрий Совето СССР Лакхехьара Совет хьожаргйолаш хьалхашка яхь ший полномочей хана бе безача балха программа.

СССР Министрий Совето хан-ханнахьа ший балхах отчет лу СССР лакхехьарча Совета хьалхашка».

7. 131 статьяй хьалхара дакъа укх редакцегIа язде: «СССР Министрий Совета бокъо я ССР Союза кара хургдолаш оттадаь паччахьалкхенна доал дара дерригa дешаш къоастаде, уж, СССР Конституцега дилача, СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Советеи цун Президиумеи, СССР Лакхехьарча Совета Председатела компетенцена юкъе ца долхандаь».

8. 133 статья укх редакцегIа язде:

«Статья 133. СССР законийи СССР халкъа депутатийи съезда а СССР лакхехьарча Совета а кхыча решенейи кIийлен тIа а уж кхоачашъяра а СССР Министрий Совето арадоах соцамаши распоряженеши, уж кхоачашъярга а хьож. СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши кхоачашъе йоагIаш я СССР ерригача территоре тIа».

9. 135 статья тIа: кхоалагIча даькъ тIара дIадаха «Предприятеши объединенеши республиканскии а моттиге а карайолчара союзни каралургIйолаш дIаялара порядок къоастаю СССР лакхехьарча Совета Президиумо» яха дешаш:

диълагIча даькъа тIара «СССР законий, СССР Лакхехьарча Советеи цун Президиумеи кхыча решеней кIийлен а уж кхоачашъяра а» яха дешаш «СССР законийи СССР халкъа депутатий Съезда а СССР Лакхехьарча Совета а кхыча решенейи кIийлен тIа а уж кхоачашъяра а» яхача дешашца хувца.

10. Статья 137 укх редакцегIа язъе:

«Статья 137. Союзни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхера орган я союзни республика халкъа депутатий Съезд.

Союзни респулика халкъа депутатий Съезд бокъо йолаш я СССР Конституце а союзни республика Конституце а союзни республикага дIаденна дерригa дешаш къоастаде.

Союзни республика Конституци тIаэцар, цунна юкъе хувцамаш дар; союзни республика экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен перспективни планаши эггара лоархIамера республикански программаши чIоагIъяр; союзни республика лакхехьара Совет, цун Председатель, кхыйола, съезда подотчетни органаши гIулакхера нахи харжар; халкъа голосовани (референдум) ярах йола решени тIаэцар алхха союзни республика халкъа депутатий Съездо деш да.

Союзни республика халкъа депутатий Съездо тIаийду законаши соцамаши».

11. Статья 138 укх редакцегIа язъе:

«Статья 138. Союзни республика Лакхехьара Совет масса болх беш йола союзни республика паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительни тIахьожам лоаттабуи орган я. Союзни республика Лакхехьара Совет отчет тела езаш я союзни республика халкъа депутатий Съезда.

Союзни республика Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва союзни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан.

Союзни республика лакхехьарча Совета, цун Президиума, союзни республика Лакхехьарча Совета Председатела полномочеш къоастаю союзни республика Конституце».

12. 139 статьяй шоллагIа дакъа укх редакцегIа язде:

«Союзни республика Министрий Совет союзни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш я».

13. Статья 143 укх редакцегIа язъе:

«Статья 143. Автономни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхера орган я автономни республика халкъа депутатий Съезд.

Автономни республика Конституци тIаэцар, цунна юкъе хувцамаш дар: автономни республика экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен перспективни планаши эггара лоархIамера респуликански программаши чIоагIъяр: автономни республика Совет, цун Председатель, кхыйола, Съездо отчет яла еза органаш а кхыбола гIулакхера а нах харжар алхха автономни республика халкъа депутатий Съездо деш да.

Автономни республика халкъа депутатий Съездо тIаийду законаши соцамаши».

14. Статья 144 укх редакцегIа язъе:

«Статья 144. Автономни республика Лакхехьара Совет массаза болх беш йола автономни республика паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительни тIахьожам лоаттабуи орган я. Автономни республика Лакхехьара Совет автономни республика халкъа депутатий Съезда отчет тела езаш я.

Автономни республика Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва автономни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан.

Автономни республика Министрий Совет автономни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш я».

15. Статьяш 149-и 150-и укх редакцегIа язъе:

«Статья 149. Краевой, областной, автономни областной автономни округий, районни, городской, городашкарча районни халкъа депутатий Советий болх вIаштIехьбоаккх Советий председателаш керте латтача цар президиумаша, хIаьта поселкови юртен Советашка — цу Советий председателаша.

Статья 150. Халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни распорядительни органаш я цар хоржаш йола исполнительни комитеташ.

Исполнительни комитеташа шера цкъа лучул кIезигагIа йоацаш отчет лу шоаш хержача Советашта, хIаьта иштта къахьегама коллективашкий гражданаш бахача моттигерчен собранешта а.

Моттигерча Советий исполнительни комитеташ юкъарчал доацаш отчет тела езаш я шоаш хержача Совета а иштта лакхехьарча исполнительни распорядительни органа а».

16. Статья 165 укх редакцегIа язъе:

«Статья 165. СССР Генеральни прокурор СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш ва».

17. Статья 174 укх редакцегIа язъе:

«Статья 174. СССР Конституци хувц СССР халкъа депутатий Съезда берригача халкъа депутатий кхаь даькъах шин даькъал кIезигагIа боацача дукхагIчар тIайицача решенегIа».

МИШТА КХЕТАЮ АЗ ПЕРЕСТРОЙКА?

Аз кхетадечогІа М. С. Горбачева XIX Ерригсоюзни партийни конференце ший докладa тІа керттера белгалдаьккха дош хІара саг шийгара волавала веза перестройка е, аьнна да. Из нийса а да. ХІана аьлча, перестройка яхар дог-уйла дикагІча оагІорахьа хийца а хийца, тІатеІІа болх бе беза яхалга да. Ший болх дика бича а валац саг. Шийна гонахьарчара фу ду ха а деза, къоначарна кхетам бала а беза.

Къахьегамхо, Даьхен да волга а ховш, ше вахача, лелача, болх беча моттиге кхоачамбоацараштa юстара вувла йиш яц, массадолча хІамана бала а болаш, мамогга уж кхоачамбоацараш вахара юкъера дІадаха хьажа веза. Со фу ала гІерт аьлча, аз болх беча укх автотранспортни предприяте а да дукха кхоачамбоаца хІамаш. Цхьадараш укхчурча болхлой бехк боацаш да, бехк болаш дараш а да.

Вайна ма хара, водителий болх аттагІчарех бац. Лине тІа водача водитела уйла хила еза ше бехктокхаме хеташ. ХІана аьлча из дуккхача наьха са лораде дезаш ва. Эзделца сабарца хила а веза цун. Цудухьа рейса араваллалехьа водитела машина технически хьалаш ха деза. Из харагІа а кхоачам хилац. Эшаш йола запчастеш ца хилча водитела де хІама дац. Йоккхача халонца лаха езаш хул запасной оатхалаш. Уж ца хилара бехк вай воай ба. Ала йиш йий, паччахьалкхен заводаша машинашта йоагІа оатхалаш арахецац, аьнна. Яц. Эрсий дош да «хьазилга шура мара доацаш хІама дацар цига», яхаш. Из санна, спекулянташка доацаш хІама дац. Из ховшехьа а вай юстара дувл. ХІаране йоах: — са фу гІулакх да? Из бакъахьа дац. Циггара дІайолалу перестройка. Сога хьаттача паччахьалкхен киса кхувдаш вола саг хІара къахьегамхочун киса кхувдаш ва.

Цхьаькха хІамана теркам тІабахийта безам ба са.

Халача балийца тоа а яь, рейсагІа араяккха автобус кІира далалехьа йох. Цун бахьан да, наькъаш деха хилар. Оалкам, Мужеча, Арште, иштта кхыча юрташка долхаш дола наькъаш чІоаггІа деха да. Автобуса чу багІача пассажирех цхьайолча хана къа а хет сона. Цу чу хул бераш, боккхий нах. КІоагашка дІа чу хьа чу а етташ йодача автобусо кортош лаза а даьхе багІа нах цамогаш хул. Уж серд водителагаш хул. Малав цу гІулакха бехке вар? ХІара шера наькъашта, лотораш а деш ремонтага дІадахийтад аьле ахча язду. Из массанена ховш хилча, цунах наха зе доалаш хилча хІана дувл вай юстара. Мала воагІаргва вайна кхоачамбоацараш дІадаха, вай дац юрта дай? Районе кулгалхой ба, халкъа тІахьожама комитет я. Цар а е еза наьха терко. ХІаьта а заманца гІа боахаш ше воагІаш вале, перестройкана юкъе дакъа лоацаш вале, шийна ше кхоачамбоацараштa бехктокхаме хеташ вале, цу хІамашта юстара бувла йиш яц. Арахьара нах боагІаргбац вай хьашташ кхоачашде. Аз иштта кхетаю перестройка а цига лаца деза дакъа а. Дас хІаман хьурмат деш ца хилча, мел дукха рузкъа хилча а беркат хилац цІенна. Из хьурмат массане а деш дац таханарча дийнахьа. Айса дувцар, масалаш а кхувлаш бакъдергда аз.

Машина чархаша лела йоагІаш йола ха, ца, яккхара бахьан, хьалха аз мааллара, деха наькъаш хилар да. Цул совгІа уж машинаш каст-каста йохар а цунца дувзаденна да. Къахьегамхой коллективашка дисциплина лоха хилар бахьан долаш дукха зенаш хул предприятешта, организацешта, бахача наха.

Дисциплина телхаяраштa лац премеш, путевкаш, квартира ялара эргІа тІехьайоах, отпуск Іан замалахьа мара телац, къахьегаме дакъа лацара коэфициенташ лохъярца кІезигагІа алапи хьожаду. Иззал таІазар ду гІалат ваьннача сага. ХІаьта из гІулакх кхоачам болаш дац аьнна хет сона. Болх беча керттера теркал де дезаш дар, бехктокхаме/увзар дац, кхетаме болх шерра наха юкъе, къаьстта къахьегама коллективашка, бар да. Цхьа саг иззала бехктокхаме эзача из цІен да вале цун дезала Іаткъ премеш луча юкъера, из вакхар, хІаьта юххера а паччахьалкхено юхаметтаоттаде дезаш хул дезала ийшар. Къоаргга чулоацам болаш да уж хІамаш.

Кхетама болх бе лакхера образовани эшац, шийна улуврча къахьегамхочунтара гІалат ца далийтар да, хІаьта шийгара доагІар хьадар а да.

ТІаккха ала йиш я, — аз перестройкана юкъе дакъа лоац. Иштта кхетаю-кх аз перестройка.

М. ЦЕЧОЕВ,
Сунженски АТП керттера механик.

«Надтеречный» совхоза хьатта болх беш ва къона механик Хиблаев Илез. Ялат цІендеча машинашка хьожаш ва из.

Массехк шу хьалха Къулбаседа ХІирийчен юртабоахама институте деша эттар Илез. ШоллагІча курсе дІачуваьлча Советски Эскаре гІулакх де вахар из. ХІаьта цигара цІавенача хана денз, заочно а ваьнна, совхозе болх беш ва.

СУРТА ТІА: И. Хиблаев.
М. САИДОВА сурт.

Ветерана сий

Кхе лета мара вацар Громенко Анатолий Андреевич цун къахьегама биографи дІайолалуча хана. Из дар Сийлахь - боккха Даймехка тІом чакхбаларгахьа дІалестача шерашка.

Деррига а дІадоладелар со слесара ученикалла заводе дІаэцарца, — дагалувц А. Громенкос. — ЗІамига вале а, боккхагІчарна нийсса къахьегар аз. Цхьайолча хана балха ди 12-14 сахьата дІаьхлора. ХІаьта а хІанзара кагирхой мо хала да яхаш Іокадацар тхо, Іоделхацар.

Громенко балха венача хана завода оборудованена демонтаж яьяр. Караганде дІаяьхийта аьнна. Цхьабакъда, кастта из решени хийцар, предприяте коллективана дІахо болх бе пурам делар. Дукха низ тІабахийта бийзар оборудовани ший моттиге юха дІаоттаеш. Цунга хьежажа шоай заводах йола дукха къайленаш а яйзар къоначa болхлочоа.

Из болх беш вола итталагІа цех хІанз санна цу хана а заводa Іи, хий, фо луш яр. Къамаьл дац, тоъал шераьннай из укх тІеххьарча хана, бакъда цун профиль ше хиннар йисай. Керда хьатІадаьд зене йола хІамаш дІакъоастаю гІирсаш, цкъа чудеттача хих дуккхаза пайда эца Іемаб заводчанаш, болх бе йолаялийтай «кислородная» оала установка. Цу ерригача оборудованена довз Анатолий Андреевича беркате кулгаш. Громенко ва из дІаоттаеча хьинаре дакъа / лаьцар, ехача из тоаер, профилактика ер.

Заводе болх беш волаше мехкдаьтта техникум чакхъяьккхай цо. ХІанз техника - механика специальность йолаш ва из. Дукха да цун къоначарна дувца а царна хьалхадаккха а. Укхаза хиннад цун вахаре эггара лоархІамегІдола хІама а: парте мугІарашка дІанийцав из. Ткъо шу совгІа ха я из цехови партийни организацена юкъевоагІа. Шийна тІадиллар дизза чакхдоаккхаш, кхычаргара доагІар хьадехаш, дисциплина йолаш. — иштта вувц из цехе а завода парткоме а. Цудухьа дуккхача шерашка новкъосташа партийни организаце секретаралла хийржав. 1967 шера денз КПСС Заводской района отчетно-хоржамий конференцей доакъошхо хиннав Громенко. Цо тешал ду цехерча коммунисташа из лоархІалга, цун сий делга.

Коммунисташца цхьана цо къестаду дуккха а дешаш. Уж дувзаденна да къахьегамца, наьха салаІарца, экологеца, общественни гІулакхашца. Ветеран цахаддаш дакъа лоацаш хул субботникашка, тайп - тайпарча собранешка, мероприятешка.

Теркам, тІабахийта хьеж Анатолий Андреевич а керда парте хьанийцача наьха гІулакхашка, цар оамалашка. Шийна могар ду цо цехови партийни организаце мугІараш шердара.

Р. УТЕВА,
«Машиностроитель» яхача дукха тираж йолча газета редактор.

ПИСЬМОШ

Саги Іалами

КІалдисад Наьсар...

«Хьамсара редакци, ер письмо хьога язду Назрановски района Наьсар-Керте бахача наха. Дукха ха я тхо цхьан деша духтІадовла гІерта. ХІама хулаш дац. КорадоагІаш дац бакъдар.

Іалам лорадар, цун кхом бар — хІаране декхар, закон да, яхаш дувц вай. Бакъда, укхаза телхаду из. Юрт духьала дІайоллаше а Наьсар яхача хина хьасташта юкъера лаьтта дІадийкъад наха, цІенош де аьнна. Массехказа сходашка гулбеннаб нах из гІулакх сацийта, ма бІехде Наьсар, яхаш. Района хьакимаш юкъе болаш а яьй сходаш. Эргадоалаш хІама дац.

Укх шера апрель бетта района прокурор, хІаьта райисполкома председатела заместитель юкъе а волаш хиннача сходе а дийцар из дош.

— Малав цигара лаьтташ декъа бокъо еннар, хьан пурамагара доагІаш да из? — яхаш, хаттараш дора наха. Райисполкомера веначо аьлар: «Сона хІама хац цу гІулакхагІа, аз лакхехьа хоаттаргда из». Сходера болхаше а райисполкоме бахар нах. Председатела кабинете пхи, саг мара дІачувитанзар. Комисси а яйта хьожаргда тхо из дош тахка, аьлар председатела. Саг ванзар.

Цул тІехьагІа района санэпидстанце дахар тхо. Цигарча керттерча лоро а аьлар: «Лаьтташ дІадекъача юкъе хиннавац со. Уж дІадекъа оттаьча схема тІа кулг мара а яздаьдац аз». Иштта новкъазара бувл цу гІулакха района кхыча органашкара хьакимаш а.

Республика тайп-тайпарча органашка а дІахазийтад оаха из дош. Хишта тІахьожам лоаттабеча республикански химлабораторе аьлар тхога: «Хьожаргда тхо». Республикански СЭС-е а аьлар: «Хьожаргда тхо». Массанахьа а «хьожаш» ба, хьадеш хІама дац. Нохч-ГІалгІай АССР-а Министрий Совете шозза яздаьд оаха.

ХІаьта моттигера бараш шоаш дІадоладаь гІулакх кІала гІолла чакхдоаккхаш боахк. Цига цІенош де лаьтташ дийкъарех массехк саг дІа тІа а вийха юрта Совете багІараша аьннад: «Сихха, аьшка-бетона туалеташ а яхке шоай цІенош оаш хьал ца дой, тхоцара гІулакх хаьдад шун».

Дехар ду оаха: ма дайта цига цІенош, ма бІехде хий, гаьнаш дІа а егІа, хьасташ а цІендаь салоІа моттиг ергъяр оаха цига. ХІама хулаш дац. Мичахьа латкъаргда тхо, хьанга кхайкаргда?»

А. Г. ГАЗГИРЕЕВ, А.-М. ЕВЛОЕВ, У. ЕВЛОЕВ, М. МИСЛАУРОВА, Б. ТУТАЕВ,
Берригаш а кулгаш яздаьраш — 12 саг.

Редакцегара

Цу районерча тха собкора М. Зангиева хоам бу:

«Лакхехьа кепатеха письмо яздаь массехк автор сайца а волаш цІаьккха а хилар со укх деношка Наьсарча атагІе. Воча хьале да Наьсар. Ийс оаз ухаргъяр пунга шийна тІабоагІаш латта кхерам хьакхайкабе цунна могаре. Боккха бала ба пунга укхазарча наха бахьар. Нах аьлча а цхьаццабола чиновникаши царна тІехьабаьнна леларааши бакх. Дукха ха йоаццаш аргІанара кампани районе йолаеннача хана трибунаш тІа а бувлаш: Іалам лораде, яхаш цар дийцар, бІаргех хий даллала дог тохадолийташ дар. Іалам, хий, фо — вай са, вай вахар да, йоахар цар. Цунна ІоткъаІм бер — вай моастагІ ва.

ХІанз из кампани чакхъяьннай. УрагІа а пхорагІа а охкаш, бульдозерашца дІахьа тетташ ерригa кегаеш, нийрчайоаккхаш латт Наьсара че. Додача хи чу гІолла а ехк укхаза-м лардаш, из дІакерча а деш. ТІаккха ала йиш йий: укхазарча Іалама кхел перестройка юкъе яхай, из аттача яргья, аьнна?

ДІатІадолх тхо лард йолла сангар йоаккхаш воаллача цхьан къонахчоа. Дег чу циско мІараш хьекхаш санна хетийт цо цу сангарчура хьалъаратувсача жагІах хьекхалуча бело. ТІагІолла уллача лаьттан цхьа бирккъига морд ца лаьрхІача, лаьтта вІалла да а дац укхаза-м: жагІа ба-кх. ХІаьта шозалагІ-кхозалагІ бел ІочуІотташе а духдувлаш хьаьстий хий а ла.

— Сона-м хац, — йоах сангарийоаккхаш воаллачо. — Хьа ма деннадий яр цІенош де аьнна. Къа-м хет хих а укх моттигах а. ХІаьта а фу дергда...

Иштта, шоаш дего ца буте а, новкъа дале а, гонахьа бахача наха шоашта вийнаІалт кхайкадой а юкъюкъера нах цІенош хьалдеш боахк.

— Наьха бехк бац яр-м, — йоахар говра тІа а вагІаш тхона хьатІавенача цу хи йисте вахача «Назрановский» совхоза хьахочо Колоев Атабе Ахьмада. — ДІарабараши Іоарабараши ба ер тийшаболх вІашагІбеллар, — аьнна Назранегахьеи шоай юрта Советагахьеи шодакъадж дІа-хьа хьекхар цо.

Иштта оал дІа мел хаьттачо. Моттигера Іаьдал бехке ду массане а. Цецбувл уж: укх моча моттиге нІенош де, вахар Іодилла пурам-бокъо мишта лу, яхаш?

— Укх хина йисте дар-м хІама дац. Хьадийл, аз дІахьокх шуга. — аьнна гаьнна берда йисте еллача цхьан ларда тІа дІатІадигар тхо тхона хиннача цхьан зІамигача саго. — Хьажал, — аьлар цо, — лардашта юккъе хьалтІабала гІерта хьастилг.

Иштта цу лардашта юкъера а царна гонахьара а тхоашта гучабаьнна 18 совгІа хьаст дагарбир оаха цу атагІе. Цу хьастех хьакхиннад Наьсар, уж да ззараш шерашка из «кхоабаш» хьадоагІараш.

Царна низ бе, уж «докъаде» гІерташ моттигаш а хиннай укхаза-м.

...10—15 шу хьалха Наьсара берда йистошка баха нах: доахана Іулаша хьасташ бІехду тха, яхаш леткъаш па а сепа, гаьнна юрта магІа цар хий мергдолаш гІулакх вІашІтІехьдаьккхар моттигерча Іаьдало. Цигга, вай ювцача юрта магІа, Алханчуртски каналачура бІеха хин тоатолг хьатехар Наьсарах. Хьатардийрзар дошув мо къегаш хинна хий. Наьсарчу кодилг, кховдабе йиш йоацаш бисар нах. Берда йистошка аьшка-бетона гомаш а увттадеш хьасташ а даьхар цар.

Бакъда, наха цу хана хацар е хІанз а хац шоай хьасташкара хий каналачурча хица вІашагІъийна долга. Юххе дадача хьасташа чу ца доалаш Іевгдий каналачура доагІа хий?

Цу хана Наьсара даь из моастагІал а дисар саго хьоа па деш.

Цул а халагІа чов йир Іалама дукха ха йоаццаш хиннача хьовзамо. Уж вай дувца цІенош де лаьтта цигара хІана декъ, аьнна, нах корзагІбаьнна ха яр из. ЛаьгІлуш - лаьгІлуш цІаьхха тІап аьнна дайна дІадаьлар Наьсар. Иокъаелар цун пхо. Хьаллара а Іоара а хьахозар берий зовне оазаш: «Іалаьлай ма дукха да, хьадолле укхазахьа!» яхаш. Котамашта, гІажашта, жІалешта дІакхувсар цар галешчу чукхухьа дайна чкъаьрий...

Хьасташ чура дар мара хий дисанзар цу йоккхача атагІа. ТІаккха нах оарцагІ а баьнна юхахьахиицар. Из дІакъовла дагадехар малав хац (иштта адрес доацаш дус укхаза Іалама деш дола зулам), бакъда цунна дагахиннара-м ховш да: Наьсар лекъад, лаьтта докъаденнад, боахамаш дахка мукъаяьннай из моттиг, аьнна хетийта даь хІама да из. Ца леткъа а мегар нах, нагахьа санна цигара хий бокъонца дІа а даьнна, из моттиг йоасъеннаяларе, Бакъда Іалам Іехаде маганзар из «указани» еннача чиновникашта. Каналачура доагІа хий дІакъайлача а докъалургдацар Наьсар-м, хІана аьлча, хьасталгаш юха а оарцагІдаргда шоай Нана-Наьсар ца лакъийта.

Иштта да таханарча дийнахьа Наьсаргара хьал. Юрто оарц доах, парте райкома, райисполкома наІар тІа ух, язду, сходашка гуллу, законашка кхайк. Бакъда, юхайист хулаш саг вац.

Моттигерча Іаьдалца шоай кхы хІама хургдоацалга хайна нах лакхехьарча инстанцешка групповой жалобаш ахийта болабеннаб.

ВІалла уж ца латкъе а, цар оарц ца доахе а Іаламаца лелаю из къизал юхатоха езаш дукха органаш, дукха службаш я районе: СЭС, райисполкома архитектурни отдел, землеустроитель, массехк общественни организацеш. Бакъда, Наьсарца селла из къизал лелаеча укх диззача шера Інмад йоаккхаш саг вац царех. «Сердало» газето шозза айдаьд из дош. Нохч-ГІалгІай геологоразведочни парте начальника Т. Евгеньевас язду («Сердало», 4 июнь, 1988 шу): «Дуккхача хана денз цу хьасташкара (Наьсара хьасташкара) хий мелаш хьабоагІа Наьсар-керте баха нах. Цунах пайда ийбу ерригача Назрань яхача городо а. Цудухьа, сона хетаргахьа, райисполкома кулгалхой сихбеннаб цу моттиге лаьтташ дІадекъа, аьнна сонам тІаэца. Тхога а ца хоатташ бокъо яцар цар из де». «ХІанз сонен-сонен хайнадац из гІулакх сел лира дий а малагІча инстанцешка чакхдаьккха из де дезаш хиннад а, яхаш цира шийна тІера бехк дІабаккха гІерт из лаьтта дІадекъа бокъо еннараш а из дІадийкъараш а («Сердало», 25 август, 1988 шу.).

Хазац-хьогІ цу бехкебарашта кепайоазон дош, Наьсар-Кертерча наьха оаз? Хаттараш, хаттараш... Іалаьмате дукха Іоадаьд уж цу гІулакхо наьха керчу. Юрта Совет хІама карадоацаш йисай цу гІулакха... Райисполком я уж лаьтташ дийкъар.

Къахьегамхой хьашташ кхоачашдара де мел эшар вІаштІехьдоаккхилга, ца кхеташ долча, вахаре къоастаде дезача дуккхача дешай маІана, чулоацама уж духтІабоахилга, цар къахьегара, салаІара, дешара, СССР Конституце еннача дуккхача кхыча бокъонех бизза пайда эцара царна гІо делга — профессиональни союзий областной Совета керттера декхар. Цудухьа республике бахача нахагара дукха ух тхога тайп - тайпара хаттараш. Царех цхьадараштa жоп дала лаьрхІад оаха газете гІолла.

Дукха ха йоаццаш облсовпрофа приемне каьхат дайтар гор. Грозне яхаш йолча граждан кас Н. Р. Магомадовас. Цо хаттар дора **«ха яьнна хилар бахьан долаш пенсе болхача наьха (цу даькъа ха яьнна хилар бахьан долаш пенсе вахара балха стаж кхоачам болаш еце а) хадданза дІаяха езаш йола къахьегама стаж мишта лархІа езаш я»**, яхаш.

БАХАЧА НАХА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

Из а, цу тайпара моттиг этта балхара дІабувла нах а дІакхетабеш дІахайт оаха: хадданза йола къахьегама стаж лархІара вІалла Іаткъаш дац болх ца беш ха яьккха хилар. Нагахьа санна цхьа юкъ яьнначул тІехьагІа саг юха а балха водаш хуле, дІавалалехьа болхлочун хиннача хадданза йолча къахьегама стажо тІатох кердача моттиге цо болх беш йоаккхаш йола ха, къа ца хьегаш яьккха юкъ теркал а ца еш. Е вешта аьлча, пенсе ваххалца хьаІайначa хадданза йолча къахьегама стажа тІатох пенсе вахачул тІехьагІа цхьа юкъ а яьккха, юха а къахьега волавеннача сага балха ха.

Нагахьа санна болхлочун хадданза йола къахьегама стаж 8 шу а цул совгІа а яле. Цамогаш хинна хиларах луш дола пособи алапен 100 процент боараме телаш а да.

* * *

Надтеречни района, Знаменское яхача юртарча яхархочунгара З. М. Ибрагимовайгара каьхат денад тхога **«къахьегама отношеней хьисапе йолча соглашенешка хьежжа паччахьалкхен предприятешка болх беш болча штате боацача къахьегамхошта отпуск ялара порядках дІакхетае со»**, яхаш.

Жоп лу оаха: алапи а телаш, юкъарча основаней кІийлен тІа луш я берригача болхлоштеи гІулакхаш тІарча нахаи телаш йола отпускаш, хІаьта иштта царна е еза паччахьалкхеи социальни страховани а.

М. ВАХАЕВ,
НГІ облсовпрофа приемне заведующи.

АЬСЕТА ДЕГАГІОЗ

Ши шу а даьннадац Магомадова Аьсет школера дийша яьнна. Цу хана лийг санна сиха, классе чу а ийккхе, парта тІа Іо а хай, книжкаши тетрадаши хьалдоахар цо. Из даь яьлча, безаме ела а еле, оалар: «Селхан биологе мехка кхы Іа яха доккхий хувцамаш хиннадац».

— Мишта хиннадац? — белалора классера кІаьнкаши йиІигаши. — Селхан телевизор чу гІолла хьагойташ маймалаши дехкийи ма дарий... Из деций доккха хІама?

Новкъосташа а хьехархоша а «биолог» хургья ер аьнна къоастайир Аьсета кхел. Цхьабакъда, уж берригаш а цецбоахаш хІама хилар цхьан дийчахьа. «МалагІа професси еза сона?» яхача темагІа сочинени язъеш, йоІо денна жоп ший тайпара дар: «Со хьайбаш леладе лаьрхІа я. Сай йижарий санна хила лов сона».

— ТІаккха биологеца бувъяла лаьрхІад Іа? — хаьттар хьехархочо.

— Биологецара безам цІаккха дІабоврглбац са дег чура, — аьлар Аьсета. — Биолог а хургья сох.

Дуккхабараш тешацар цу хана Шаьлажерча № 2 йолча школа дикагІйолча дешархочо яхар бакъхиларах. Цхьабакъда, йоІ ший деша да хилар: ферме балха эттар из. Аьсета лелае дІанийцар Іаьсий группа. ХІанз шоллагІа шу да цо из болх бу. Белгалдаккха деза во а биц цо болх: хІара дийнахьа 700 грамм дезагІа хул Іаьсий. Цул совгІа, царех цхьаь цаІ дІа а къаьстадац.

«Гехинский» совхоза № 2 йолча МТФ волаш яйзар сона Магомадова. Іеваланзар дукха хана денз дагадаьлла хаттар ца дича:

— Институте а ца йодаш, ферма балха оттар фу маІан долаш да хьа?

— Сай йижарех дувцаргда аз хьона, — йоах Аьсета.— ИоккхагІчо Дагестански юртабоахама институт яьккхай, хІанз ферме болх беш я. ШоллагІйола йиша Макка кхаь шера доярка хиннай. Цул тІехьагІа МГУ экономически факультет яьккхай цо. ХІанз ЧИГПИ студенташтa политэкономи хьехаш я. КхоалагІъяр — Малика — шин шера доярка а хинна, хІанз Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета математически факультете дешаш я. Доярка йолаш болх баьб йиълагІйолча йишас Хадижата а. ХІанз МГУ экономиста говзал караэцаш я.

— ТІаккха Іа фу де лаьрхІад дІахо?

— Ферме се мел Іергья хац сона, — аьлар Аьсета. — Тха цІагІарча наьха оамал я массадолчун корта хьаьнала къахьегам лоархІаш. Іилмага бода никъ цигара дІаболалу аьнна хет сона. Цхьабакъда, цаІ да шеко йоацаш: гайна-ганза биофаке деша оттаргъя со.

Цу бІубеннача дешашка ладувгІаш, аз дика кхетадир, Аьсета ший уйла кхоачашъергйолга. Иштта я цун оамал.

Барайтта шу даьнна я Іаьсий леладархо! Хийла нийслу итт класс йоаккхаше цхьабараш вузе баха тохалуш. Дукха кІезигагІа хул производстваца шоай вахар дувза ловраш. ХІанад-те из иштта? ЦІагІа, школе луча хьехамах, сага ший дегахи хьаькъалахи тийша да-те из? Цу хаттара жоп дала атта дац. Цхьабакъда, цаІ да шаьра кхеталуш: Аьсет саннаІар вахаре шоай никъ лох. Хала бале а, иразе хул из.

С.-М. ИСАРАЕВ.
Урус-Мартановски район.

— Электрикаш багІац,— протезисташа гІо дергдацар-теш...

Х.-Б. 88

Укх мискана гІо де лаьрхІа лор-протезист вале, 5—6 шу хьалха денз из бІоагІа латта моттиг дІахьехаргья вай цунна. КПСС Назрановски райкомера райисполкоме, е горэлектросете водаш хилча аьттехьа, хІаьта райисполкомера е горсоветера райкоме воагІаш хилча аьрдехьарча оагІорахьа, дукха машинаш а нах а лелача наькъа уллув багІа из.

Х.-Б. ИСРАИЛОВ.

Беркате никъ

Ше отпуске йодаш Грозненски производственни швейни объединене барзкъаш тегача шоллагІча цеха начальника Дудникова Татьяна Петровнас ший метта йитар Дельмаева Зина. Цхьаккха хІама хьалхадаккханзар дІайодачо юхеюсачоа, хІана аьлча, дувца ца дезаш дика довзар Зинайна де дезар. Из дуккхаза а хиннаяр начальника метта кулгалдеш. ХІаьта ше объединене профкома председатель хиннача хана денз Дудниковайна дика йовзар цу хана профкома член хинна Дельмаева. Цу шерашка денз тІехь-тІехьа чІоагІлуш хьадоагІар цу шичнена юкъера хьоашал а. Цеха коллективана кулгалле Зинайна ховрг хиларах вІалла шек а яцар Татьяна Петровна.

Шийца болх беча кхалнаьха хІаране оамал дика йовз Зинайна. Из теркалъю цо ше цунца къамаьл деш. Цунна хов сага дегага кхача. Ткъаь шера болх беш Зинайна яйзай тайп-тайпара барзкъаш тегара ерригa процессаш, байзаб тайп-тайпара нах а. ХІаьта объединене общественни вахара юкъе дизза дакъа лоацаш хьайоагІа из а яйзай массанена. Яйзай Імерза, дог цІена саг хиларах тарра. Иштта ца хилча эхь а дар хоза куц долча, цІена юхь йолча, къаьга бІаргаш долча цу кхалсага. Цудухьа Зинас аьнна дош дІаэц наха, царна хов цо шоашта дикадар мара аргдоацалга, цох теш уж. Производственни балха хьакъехьа меттел, шоай вахаре дика-во хІама Іоттаделча, цунца дагабовл кхалнах. Зина массаза а хьехар де, бакъахьардар ала, новкъостал де кийча я сага.

— Зина тха хьаким яц, новкъост я, — аьлар цох 30 шера шоллагІча цехе болх беш йолча швея-мотористкас, коммуниста Жильцова Раиса Васильевнас. — Шийх цІен тІара саг хетийта хов цунна, деча гІулакхаца а оалача дешаца а тхона накъайоал.

Иштта дувц цох кхыча болхлоша а.

Дельмаева Зинас хьехар деш, кхетам беина, цехе хьахиннаб башха дика болхлой швея-мотористка, цеха партийни организаце секретарь Бутенко Наталья Сергеевна, мастер коммунист Гамаева Лиза, кхыбараш.

Дельмаева Зина хьаьнала къахьегаш бахача дезале хьалкхийна саг я. Из ше а бера хана денз къахьега Іомаенна я.

1968 шера юкъера школа йистеяьккхача, дІахо ше дергдар къоастадаь яр Зина. «Со кхийнай, даьней наннеи кача раяьлча бакъахьа я», — аьнна уйла йир цо. Дукха ца говш балха яхар. Иштта швея-мотористка ученица а йолаш цу шоллагІча цехе дІаболабир цо ший къахьегама никъ. Зинайца цхьана школа яьккхача цхьаболча мехкараша цкъаза цох кхийттача «швея-мотористка хила-м итт шера деша дезацар», аьле бегашта Іоттар йора цунна, шоаш вузе деша бахарагІа куралаш а еш. «Болх беш вар аьнна дІахо дешара никъ бийхка бац вай мехка-м сага», оалар хІаьта Зинас.

Барзкъаш тегара говзал Іомаеш, шаьръеш пхе шера болх баьчул тІехьагІа, заочно яйгача промышленноста Ставропольски техникуме деша йода Дельмаева. Цига деша отталехьа цхьа шу хьалха, вешта аьлча, 1972 шера цеха коммунисташа Зина парте членалла дІанийцаяр. ХІаьта деша оттача шера из объединене комсомольцаша шоай секретаралла хержар. Производственни объединене комсомольски комитета секретарь а йолаш техникум йоаккх Зинас. Цу шерашка объединене комсомольцаштеи комсомоле боацача мехкараштеи юкъе боккха кхетама болх бу цо. Цхьан ханна ше а политически грамотни саг хиле дІаотт.

Техникум яьккха яьлча Дельмаева ший цехе технологa балха тІа йохийт. ХІанз а из болх беш я Зина.

Дельмаева халкъа депутаталла, цеха партийни организаце секретаралла хержа хиннай. Из хІанз объединене парткома секретара организационни дешай хьакъехьара заместитель я.

— Доккхий а дика а хувцамаш хул укх тІеххьарча шера вай мехка, вай вахаре. —йоах Дельмаевас. — Цул хьалха дІаяхача ханарчул хьакхаштагІа а дог цІенагІа а производственни болх булу, общественни гІулакхаш де дог доагІа. ХІаьта коллективе беча политически балхага диллача, из цІена а бакъдар дувцаш а булу. Хьалха санна доацаш, дагардар хийцца дІаоалалу, наха хьа а оал. Политически кхетама балха тІа хийла дош отт хІанз чІоагІа къувсаш. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума, парте XXVII съезда, цул тІехьагІарча ЦК Пленумий решенеша шерра никъ хьабийллар наха паргІатта къахьега а уйла е а.

ГІулакхаца накъабахар тха болхлой парте а халкъа а вахаре хиннача цу йоккхача событена: ханал хьалха кхоачашйир оаха хьалхарча ах шера план, заданел тІех дуккха а барзкъаш арахийцар.

Иштта шу чакхдаккха лерхІ оаха.

Уйла а гІулакх а иштта долаш я Дельмаева Зина. Из ший берий дика нана а цІеннана а я. Цун бераш пионераш да, хІаьта цІен да Махаев Джунид болхло, коммунист ва. Вай замана хила ма боагІара нах хургболаш кхетаме хьалхеду Зинас ший бераш. ЦІена а беркате а ба Дельмаева Зинай вахара никъ.

Р. ЧАХКИЕВА,
хьехархо.

Челябински область. Ший хьалхара орден — ЦIеча Байракха орден — Валерий Востротина хьайийцар 1980 шера 9 мае. Цул тIехьагIа цунна елар ЦIеча Седкъа ши орден. ХIара тIема совгIат ше кхо ца веш, хала тIема, денале гIулакх декийча хиларагIа, хIара тIема совгIат Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш денал долаш хиларагIа денна да. Командира оамал йовз тIем тIа. Иштта из йовза моттигаш кIезига хиннаяц Валере. Цкъа цунна хала човнаш хилар. Вийрзачул тIехьагIа Афганистане юхавахийта аьнна дийхар цо. Ше хиннача часте юхавахар. Комбат хилар цох. ШозалагIа а човнаш хилар. 1982 шера М. В. Фрунзе цIерагIча военни Академе дешавахар. Из а, Свердловски суворовскии Рязански лакхера командни фецара — дисантнии училище а санна, геттара дика дешаш чакхъяьккхар цо.

Геттара дика дIадоладелар В. Востротина вахар дешар чакхдаьнначул тIехьагIа. Цо хьайийцар часть, шу даьнначул тIехьагIа фецарча — дисантни эскаре эггара дикагIчарех лоархIаш дувца доладир цох. Бакъда, шийца цхьан полке хиннача Афганистане байнача новкъосташта хьалхашка ше декхарийла волаш лаьрхIар цо. Нагахьа санна цун опыто къона цхьа салте е эпсар герзах лоравой, цхьан тIем тIа котало йоаккхаргьяле, ший моттиг афгански лаьтта йолаш лаьрхIар В. Востротина. 1986 шера сентябре денз юха а Афганистане ва из. Часта командир хинначул тIехьагIа цо хьалхара тIом ше хьалхагIа хала човнаш хинна лозаваьча моттиге бар-м цIаьхха нийсденна хIама да. Цу хана яьча кIийлен тIа нийсвеннавар из. Новкъостала яьхкаяр вертолеташ. ЦаI чIоже Iохайир, вокхо из дIахьулайора Востротин хьатIавоаккхаш, из чуйитар. Иштта хала кIалхарваьккхар командир. Цо тIом бир ший са ца кходеш. Цхьан тIем тIа котваьнна Iанзар. 1988 шера 17 январе «Правда» хоам бир Валерий Востротина Советски Союза Турпала цIи ялах.

Боккха кхаъ хилар цох турпал ваьча моттигерча — Челябински областа Касли яхача городерча наха. Ший дезалца дай нанеи долча вахар из. Советски Союза Турпал подполковник В. Востротин болхлошца, кагирхошца, дешархошца вIашагIкхийтте хул, ший вахарах, ший новкъостех дувц. Цо йистеяьккхай М. В. Фрунзе цIерагIара Академи, из парашютнодесантни часта командир ва. Цун вахар къоначарна хьоххам ба.

СУРТА ТIА: В. Востротин «Красное знамя» яхача городской газета журналисташца вIашагIкхийттача.

Б. КЛИПИПИДЕРА сурт.

(ТАСС фотохроника).

Укх деношка, С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона тIа го йиш яр агропрома болхлой профсоюза обкомен профсоюзий ВДФСО областной советен доккха спортивни цIей.

Стадиона тIа ашараш я хозаш. Сигала — цIе байракхаш. ЦIеча кIада тIа - дешаш: «Спортивни цIей доакъашхошта — моаршал». ХIаьта, стадиона керттерча наIараште уллув йохкаш я юртбоахама продукташ. Из вIаштIехьдаьккхад агропромышленни комплекса болхлоша.

«Тепличныйи» «Родинаи» совхозийи Урус-Мартановски райпищекомбинатен болхлоша хьайийлар укхаза шоай продукце выставка-ярмарка.

360-нел тIех бола физкультурникаш (республика 13 районера) хьалъовт малхбузен трибуна хьалхашка гIолла, судейски истолагахьа юхь а йолаш. Парада кулгалдеш волча тIемен, къахьегамен, спортан ветерана В. Денисенкос дIаоал агропрома болхлой Союза обкома председателга, нов. Э. Исхановга, спортивни цIей хьаделла районни физкультурни организацеш кийча йолга. Агропрома болхлой профсоюза обкома секретара Е. Коневас цIей хьаделларца къоабал а бийцар доакъашхой, цар аьттув балара ловца а баьккхар. Спортивни ловзарашка котало яьккхача Грозненски, Шелковски, Наурски районашкарча делегацешта дагалоацама кубок, дипломаш, вымпелаш лу профсоюзий ВДФСО облсовета председателя В. Щетинина. ЦIейя керттерча судьяс, облсовпрофа культура отдела заведующе Л.-А. Чентиевс дIакхайкаю программа.

Эггара хьалха къовсамаш дIадоладу дезала трioша: берои, даси, нанаси. 3х100 йолча эстафете котало йоакх Гудермесски районерча Азербиев Рамзана дезала.

Къаман латаре дакъалоацаш вар ворхI районера вийтта зIамига саг. «Шалинский» совхоза слесара Дикиев Хас-Мухьмада коталонга вIалла догдоахилга йитанзар цхьаннена а. Спортивни цIейя чемпион хилар из хIанз кхозлагIа.

Гиреш нийъеча (команде — 5 саг) котало яьккхар Шелковской района викалаша. Шоашта юкъе шиъ чIоагIа цIихеза гиревикаш болча Ножай-Юртовски районерча командас шоллагIа моттиг яьккхар. Дозал 60 килограммал тIехдоацача спортсменашта юкъе (лични зачет) нийсхо хиланзар Ножай-Юртарча Ханбатыров Гапала. ХIаране ах-пуд дозал дола гиреш шин кулгаца цо аййир ткъаь цаIазза. Дозал 70 килограмм йолча гиревикашта юкъе хIанз кхозлагIа чемпион хилар Темирсултанов Ихван (Надтеречни район).

Волейбола финале бода никъ эггара хьалха хьабийлар Назрановски районерча мехкараша. Укх кхаь-диъ шера гойт цар шоай совле. Укхаза, финальни ловзаре а гойтар цар, шоашца нийсве саг воацилга. Котъьнича команде чубоагIаш ба совхозе, суда, больница викалаш. Уж кийчбеш ва Назрановски № 1 йолча юкъерча школа физкультура хьехархо Алмазов ТIахIир.

МаIача наьха волейбольни турнире гулийр 10 команда. Финале вIашагIкхийтар Сунженски Шелковскойи районий волейбольни дружинаш. Дика лайзар шаккъаш а. Хьалхарча парте котбаьлар шелковчанаш, хIаьта шоллагIчен кхоалагIчеи парте сунженцаш дикагIа лайзар. Уж кот а баьлар.

Эггара дукхагIа командаш яр футбольни турнире — 11. Цу спорта виде финале вIашагIкхийтар веденцаши наурчанаши. Наурца Г. Алиева (нападающе) чутехача бургацо къоастайир матча кхел.

О. ГУМАШВИЛИ,
профсоюзий ВДФСО агропрома отдела заведующи.

ТЕЛЕПРОГРАММА

25 ОКТЯБРЬ.

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Сои, хьои, вай дерригаши цхьана».
9.20 — «Соло для часов с боем». Фильм-спектакль. Перерыве (10.30) — «Кердадараш».
15.30, 17.10 — «Кердадараш».
15.40 — Удмуртски телевидене программа.
16.30 — «КIаьнк гIаш воагIар, бов гIатта йоагIар...». Мультфильм.
17.15 — Фильм-бераштa. ЗIамигача машиниста йоккха поездка» (ГДР).
18.15 — «Саги закони».
18.45, 23.25 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «ЦIа хьалдергда — дахаргда». МЖК боламах.
20.00 — «Музыкальное подворье». Советско-Австрийски программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Музыкальное подворье» яхача Советско-Австрийски программа дIахолхар.
23.15 — «Юкъекхувла ха я». «Изобретатели - рационализаторы-88» яхача выставках.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Эрудит». Iилма-доаржадара фильмаш: «ХьаргIий оаз йоаца ашараш», «Боадон тамашне», «Оникс» — лаьтта кIаларча двореций кхера».
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.35 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. Хьайбаш леладечара арендни коллективай балха опыти из болх вIаштIехьбаккхари.
10.05 — СПТУ дешархошта. Ленински «Искра».
10.35, 11.35 — Биологи. 5 класс.
10.55 — «Луна и месяц». Iилма-доаржадара фильм.
11.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.55 — «Сиглен коанаIараш». Художественни фильм.
13.20 — «Городаши шераши». «Ашхабад» яха документальни фильм.
13.45, 23.15 — «Кердадараш».
13.50 — «Денал». Телефильм. 1-ра сери.
18.00 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.05 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
18.20 — «Вариатораш». Документальни фильм.
18.40 — «Керттерадар — гIулакх». Нохч-ГIалгIай цементни заводерча отчетно-хоржамий партсобранех.
19.15 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.30 — «Безама мугIараш». Концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!» «Атта дий майра хила!» Мультфильм.
20.05 — «Малхбоалера сибарегIе». Киножурнал.
20.30 — «Массаненеи хIаранeнеи».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Дон-Жуан мерзвар». Художественни фильм. Одесски киностуди.

26 ОКТЯБРЬ.

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Дуне вIашагIдоаллача хана шун...» яхача фильм-концерта премьера.
9.30 — «ДоттагIий». Мультфильм.
9.45, 15.30, 17.05 — «Кердадараш».
9.55 — «Даха, лаьтта!»
10.55 — Концерт.
15.45 — «ЦIерагахьа вийрза», «Зизашцара автопортрет» яхача документальни фильмай премьера.
16.20 — «Хьа ленински библиотека». В. И. Ленин — «Кагирхой Союзий декхараш».
17.10 — «СовгIат». Мультфильм.
17.20 — Австре телевидене программа.
18.00 — Поэзе минуташ.
18.05 — Футбол. Европейски чемпионий кубок. Финала 1/8. «Стяуа» (Бухарест) — «Спартак» (Москва). Румынера передача. Перерыве (18.55) — «Тахан дунен тIа».
20.00 — Футбол. УЕФА кубок. Финала 1/16. «Динамо» (Минск) — «Виктория» (Бухарест). 2-гIа тайм. Минскера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — «Дагаахарашца даха хьалха да вайна». Фильм-концерт.
22.35 — Футбол. Кубкаш лелаечар кубок. Финал 1/8. «Рода» (Голланди) — «Металлист» (Харьков). Голландера передача. Перерыве (23.25) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Декабрист Гавриил Батеньков». Iилма-доаржадара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикаи вычислительни техникаи лардаш. 10 класс. Вычислений алгоритмаш.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Перестройкан правои. Кооперацех долча законах оаша яздеча письмошта дола жоп.
10.25 — «ВIалла соцаргбоаца болам». Iилма - доаржадара фильм.
10.35, 11.35 — Юкъара биологи. 9-гIа класс.
11.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Дон-Жуан мерзвар». Худ. фильм.
13.30 — «Боккхий бараши бераши». «Дакъавар». «КIезига меттахдаьлар седкъий» яха документальни фильмаш.
14.00, 23.25 — «Кердадараш».
14.05 — «Денал». Телефильм. 2-гIа сери.
17.45 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.50 — «Вез. Хьеж. Лена». Худ. фильм.
19.05 — «Бахача наьха переписка счетчик». Iилма-доаржадара фильм.
19.25 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.40 — «Дурман». Документальни фильм.
19.50 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!».
20.00 — «Вай юкъара йоахо» (нохчий меттала). Прямой передача, телефонаш: 2-26-68, 2-93-92, 2-01-65.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Лучафэрул» яхача художественни фильма премьера. 1-ра сери. «Телефильм-Кишинэу».

27 ОКТЯБРЬ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Состязани». Мультфильм.
8.45 — Футбол. Европейски кубкаш. (26 октябре хиннар юхахьокхар).
10.25, 15.30, 16.40 — «Кердадараш».
10.35 — «Сайрийнарча баррикадашта тIа» яхача документальни фильма премьера.
10.55 — Йиш локх Челябински филармоне фортепианни триос.
15.40 — «Здравствуй, музыка!»
16.10 — «Россе сийлахь-йоккха цIераш. Станиславский» яхача документальни фильма премьера.
16.45 — «...Ялхайтта шу даланза а боккхагIа а».
17.35 — «Ашарий ганз». Дм. Шостакович. Скрипканеи фортепианаи йола соната.
18.10 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. «Хьайбаш леладечара арендни коллективай балха опыти из болх вIаштIехьбаккхари.
18.40 — Кельн-Волгоград телемост.
20.00 — Литературно-художественни видеоканал.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — Литературно-художественни видеоканал дIахохьакхар. Перерыве (23.15) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

12.05 — «Лучафэрул». Худ. фильм. 1-ра сери.
13.25 — «Атомная на краю Ойкумены» яхача документальни фильма премьера.
13.50, 23.25 — «Кердадараш».
13.55 — «Денал». Телефильм. 3-гIа сери.
17.10 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
17.15 — «ТIема оазаш», «Йоагар дийхи, ала баьина йоагар...» Документальни фильмаш.
18.05 — Нефтепродукташ: хьаяхари лелаяри.
18.35 — «Спортивни вахар» (нохчий меттала).
19.00 — «ТелезIий» (гIалгIай меттала).
19.15 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.30 — «Сага фактор». Социологически тохкамаш.
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!», «Данкаи Янкаи», Мультфильм (ЧССР).
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — Халкъа ашараш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш: «Лучафэрул» яхача художественни фильма премьера. 2-гIа сери.

28 ОКТЯБРЬ.

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

15.30, 16.55 — «Кердадараш».
15.40 — «Цхьана уйла ергья вай». Мишта хилча бакъахьа я пионерски организаци? Свердловскера передача.
16.40 — «Ашмарински локкараш». Кемеровера передача.
17.00 — «Прогресс. Информаци. Реклама».
17.45 — «ХIана, сендухьа?»
18.15 — «Фу мог кооператора».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — ВЛКСМ 70 шу дузаш. «Дакъалоаца нах».
19.45 — «Воскресные прогулки», «Испытатель», «Папа» яхача короткометражни художественни фильмай премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — «Ма тIехьхоза да ер дуне». Композитора Д. Тухманова иллей кхолламах долча фильм-концерта премьера (Ереван).
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.35 — Боккхийчарна дола мультфильмаш: «История Власа — лентяя и лоботряса», «Цкъа со чувера».
23.55 — «Интерсигнал».

II ПРОГРАММА

12.05 — «Лучафэрул». Художественни фильм. 2-гIа сери.
13.40 — «...Эскаре гIулакх де вода со» яхача документальни фильма премьера.
14.30, 23.15 — «Кердадараш».
14.35 — «Денал». Телефильм. 4-гIа сери.
17.20 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.25 — «Хьалхаваларах ловзар», «Майданаш». Телефильмаш.
18.05 — «Руль чIоагIагIа лацалахь, шофер». Автомобильни транспорта болхлой денга.
18.35 — Автотранспорта болхлошта дола концерт.
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.20 — Мультфильм. ВЛКСМ, 70 шу дузаш.
19.30 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Угол зрения». Кагирхошта йола информационно-публицистически программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къамаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.
21.50 — Доазол дехьарча фильма экран. «Де доацаш вайна швед». (ВНР — Швеци, 1982).

29 ОКТЯБРЬ.

ШОАТТА

КОМСОМОЛ ХЬАКХЕЛЛА ДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.30 — «Босфор». Документальни фильм (Турци).
9.00 — «Сендухьа, хIана».
9.30 — «Самаркандски догамаш». Концерт.
10.00 — ДухтIара къамаьл. «Цхьа сахьати ах сахьати ГУМ-е».
12.30 — «Социализма мехкашка».
13.00 — «Массаненеи хIараненеи». Калининграда промышленни предприятешка хьалкъа эша товараш хьадирах.
13.30 — «Альтернатива». СССР-рча «Iилманхой Пагуошски болама» 38-гIа конференцех.
14.30, 23.45 — «Кердадараш».
14.40 — «Халкъа кхоллам».
15.10 — Мультфильм.
15.20 — Дунен халкъашта юкъера программа. ВЛКСМ 70 шу дузаш.
16.20 — «Дублеро болх дIаболабу». Худ. фильм.
17.55 — Кагирхой Москверча Дворецера репортаж. Из йийстеяьлча — советски илле концерт.
21.00 — «Ха».
22.00 — Творчески кагирхой концерт.
23.20 — «Спутник» приглашает в свадебное путешествие» яхача документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Студе довзийт... «Кхетадара сахьнаш».
9.05 — Хьа ленински библиотека. «Кагирхой Союзий декхараш».
9.50 — «УнахцIено». Iилмадоаржадара фильмаш: «Спасение в себе», «Знаки», «Пьяный за рулем».
10.35 — «Хьайбай дунен тIа».
11.40 — «Компьютерцара диалог». ЭВМ-а интеллект ялара проблемех. Кагирхошта компьютерни грамотноста кхетамбалар.
12.25 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
13.25 — Философски беседаш. Саги, Iилмеи, обществои.
14.25 — «Дхьа-хьа тела бокъа йоаца дIоагIа». Субтитрашцара художественни фильм.
16.05 — Киножурнал.
16.15 — «Вай воаша хержа наькъаш». НГIАССР искусствай заслуженни деятель Р. Хакишев.
16.45 — «Оаз йола мугIараш» (гIалгIай меттала).
17.25 — Информационно-музыкальни программа.
17.55 — «Кинопанорама».
19.25 — Реклама.
19.30 — П. И. Чайковске дирижерски репертуара юкъера.
20.45 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!» «Дакъса хабар дувцаш вар». Мультфильм.
21.00 — «Ха».
22.00 — П. И. Чайковске дирижерский репертуара юкъера (ДIахододар).
23.00 — «Кердадараш».

30 ОКТЯБРЬ.

КIИРАНДИ

АВТОТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 23.15 — «Кердадараш».
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Хьанна фу гу гIанахьа?», «Пантелейи мундаи» яхача мультфильмай премьера.
9.20 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду аз!»
11.00 — «Iуйрийнара почта».
11.30 — Йийлача наIарий ди. СССР АН вице-президента академика Е. А. Велихова В. И. Ленина цIерагIча МГПИ студенташцеи хьехархошцеи хинна вIашагIкхетар.
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — Юрта сахьат.
14.00 — УнахцIено. Iилмадоаржадара фильмаш: «Спасение в себе», «Знаки», «Пьяный за рулем».
14.45 — Фаьлг болча хьошалгIа. «Бежа Iу Янка». 2-гIа сери.
15.50 — «Искусство кино» яхача журналаца вIашагIкхетар.
17.25 — «Дунен йоккхагIчарех йола музей». Лувр. 2-гIа сери. «Двуречье или Древняя Мессопотамия».
18.00 — Москва — Копенгаген телемост. СССР Лакхехьарча Совета депутаташи Дане Фолькетинга депутаташи вIашагIкхетар.
19.25 — Дезала экран. «ДIаьха накъавахараш». (Эггара хьалха).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Марио Ланца, размышления к портрету» яхача фильм-концерта премьера.
22.45 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка отта!
8.15 — «Вай беш».
8.45 — «Горизонт» киноальманах.
9.25 — Дикача наьха вахар. Микробиолог З. Е. Ермольева (яь 90 шу дузаш).
10.00 — Школа: хувцамий ха.
10.55 — «Дунен гонахьа».
11.55 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. Арендни ларда тIарча дезала подрядах.
12.30 — «...тIех даьннадале шун». Дийна дезал боллаше а «вувца гаргара саг воацача» боккхийча нахах.
13.15 — Эрсий культурах дола беседаш. Хьалхара цикл. XVIII векерча эрсий зIамигача сага типах дола дувцар.
13.55 — «Фу? Мичахьа? Маца?» Телевизионни викторина.
15.35 — Илли оал Розенбаум Александра.
16.45 — «Соцаргбоацача боламе». Док. фильм.
16.55 — Мультфильм «Со сай папа валаре...» 1-реи, 2-гIеи фильмаш.
17.25 — «ДIаувт бераш салтий мугIарашка».
17.55 — Телевизионни музыкальни абонемент.
19.15 — «Спорти саги», Ю. Морозов.
20.00 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!» «Просто так». Мультфильм.
20.15 — Бадминтон. «Литературни Россия» газета приза йола дунен хьалкъашта юкъера турнир.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Сона мара хац». Худ. фильм.
23.05 — «Кердадараш».

Новкъостий! УКВ оборудованена профилактика ярца дувзаденна, 27 октябре шоллагIча программа передачаш 12 сахьати 5 миноти яьлчеи, 28 октябре — хьалхарча программа передачаш 15 сахьати 30 миноти яьлчеи, шоллагIча программа передачаш 12 сахьати 5 миноти яьлчеи йолалургья.

РАДИОПРОГРАММА

25 ОКТЯБРЬ,

ШИНАРА

7.45 — 8.00 — «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.
9.15 — Энергетикера перестройка. Беседа (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Дуне цхьан кIирагIа (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Цамалар — вахара боарам (гIалгIай меттала).
16.16 — 17.00 — «Хьалхалаттача коллектива сурт». Музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

26 ОКТЯБРЬ, КХАЬРА

7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.20 Передачай программа.
8.30—9.00 Илли оал Дудаев Зелимхана.
11.15 ХIара дезала — фусам (гIалгIай меттала).
11.30—12.00 «Новатораш».
15.15 ХIаранена лакхача эхьэздела кхетам балар. Литературни передача (гIалгIай меттала).
15.35—15.45 «Известия» 1989 шера».
16.00 Передачай программа. Хаоттам.
16.01—17.00 Ашарий дунен тIа.
18.00 Керда хоамаш.
18.30—18.40 Хоамаш.

27 ОКТЯБРЬ, ЕРА

7.45 ГIулакх сихдара баргал етташ.
7.57—8.00 Передачай программа. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.27 Передачай программа.
8.30 Сакъердаме дувцараш (нохчий меттала).
8.55—9.00 Ашараш.
11.15 Уж наькъаш дицдала йиш яц вай (нохчий меттала).
11.30 XX областной партийни конференцена накъадолхаш. «Дисциплина-ускорене резерв».
11.45—12.00 «Ханал хьалхабаьннараш» (гIалгIай меттала).
15.15—15.30 «Iан кийчо йий фермашка» (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Шоай хьасташ тIара денз вай деношка кхаччалца» яхача циклера. Нохч-ГIалгIайчен поэташи ашараши.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 «Вай лоалахой болча». Къулбаседа - ХIиририйчера передача (гIалгIай меттала).

28 ОКТЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45—8.00 «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 Литературни Нохч-ГIалгIайче (нохчий меттала).
8.50—9.00 Ашараш.
11.15—12.00 г. Аргуна культура Двореца «Анайист» яхача вокальни ансамбла концерт.
15.15—15.30 «Шутар» — берашта дола книжка. Рецензи (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 ДоттагIлен концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 «Анонс».

29 ОКТЯБРЬ, ШОАТТА
КОМСОМОЛ ХЬАКХЕЛЛА ДИ

7.35 Комсомольски иллеш.
7.50 Передачай программа.
7.55—8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 Реклама.
10.40 «СалагIара минуташка» (гIалгIай меттала).
11.00 «Къонал».
11.30—12.00 «Дагалоацамо сийрда доах дегаш». ВЛКСМ 70 шу дузаш.
12.30 Сийлахьча историен оагIонаш (нохчий меттала).
13.15 Ашараш.
15.15—16.00 ВЛКСМ 70 шу дизара хетадаь празднични концерт.

30 ОКТЯБРЬ, КIИРАНДИ
АВТОТРАНСПОРТА
БОЛХЛОЙ ДИ

7.15 Республикански газетий обзор.
7.30 Передачай программа.
7.35—7.40 Хоамаш. Хаоттам.
8.15—9.00 ДIаэца тха моаршал.
11.20—12.00 Автомобильни транспорта болхлой ден хетадаь концерт.
15.15—15.30 Парте тIахьехамаша дог ураувттаду (гIалгIай меттала).
16.00 «Микрофона хьалхашкара театр».
16.30 «Къона смена» (нохчий меттала).
16.45—17.00 Армянски ашараш.
18.00—19.00 «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАХОХЬОШ ДА 1989 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 9—14. Грозне 11—13 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Халкъа кхолламеи культпросветбалхеи Республикански Iилма - методически центро ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкомаца цхьана хьайийллай комсомола 70 шу дизара хетаяь йола самодеятельни художникийи декоративно-прикладной искусстваи выставка. Выставке гойт 20 гаргга болх. Картинаш, графика, макромэ, гипсови балхаш, аьхингеи догам долеи хIамаш я укхаза.

Выставка доакъашхой цIераш тIехь - тIехьа кхы а тIаетталу.

Теркам тIаозаш да пейзажиста А. Кузьмина живописни полотнаш. Н. Шерстякова выставке байта кхо болх: «Макаш» (картон), «Кхашкара зизаши» «Чайникацара натюрморти» (масло, кIада). Нохч - ГIалгIай пединститута гимнастика кафедра вокхагIвола хьехархо ва Навомир Николаевич. Ший керттерча балхах мукъа йолча хана дехк цо сурташ.

Отставника В. Курочкина художественни говзал белгалъяьккхай 2-гIча степена дипломаца. Выставке гойташ ши болх ба цунна: «Са шинели» «Автопортрети».

Акварелаца даь «Аьшкабетонни цех» яхеи «Хьехамча» яхеи С. Поздне ши картина хьалха а массехказа хьекхадар республикански Iилма - методически центре.

Къона бале а, хьинарца шоаш бовзийтача самодеятельни художникех лархIа мегаргболаш ба Хасиев Ахьмад, Седиев Хьасан, дешархо Филипкова Надежда.

Укх выставке баьхкараштa довзаргда Ахьмада пейзажни кхо картина: «ХьунагIара хи-тоатолг», «Энгельс-Юрта сий бахьан», «Дошо миха» яха цIераш яраш. 1987 шера август бетта «Ойсунгурский» совхоза керттерча усадьбе хилар берий художественни школа Энгельс-Юртовски филиала хьехархочун А. Хасиева персональни выставка.

Седиев Хьасана ши картина да укхаза: «44-гIча шера феврали» «Лоаман хийи». Цул совгIа, цунна сакъердалуш, безаш болх ба дахчан тIа гIолла гравировка яр а оаркхингаш а. Цу гIулакхо чIоагIа хоз а йир из выставка.

ХIаьта, юкъерча № 17 йолча школа 10 классера дешархо Н. Филипкова гипсах хIамаш еш я: масала, «Iалам». Цул совгIа, выставке гойташ да Надяй ши картина а: «Сага вахар духьа» яхеи «Наьна ираз» яхеи.

Филипкова дакъалоацаш хилар Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизараи Машара декрета 70 шу дизараи хетаяьча Ухтински смотр-конкурсе. Цига, цун живописни балхаш белгал а даьха, цунна Сийлен грамотеи совгIати делар.

Декоративно - прикладной искусство шерра гойташ я Г. К. Василенкой крючокаца яь аьхинга хIамаши, цIеннанас К. Даниловас яь макромэи художественни догамаши. Укхаза да кортлеш, косынкаш, тIатохкаю мамаш, совгIата йола кога бихье, йоахкаю маьчеш, статуэткаш, таьх яь кIоригаш тIехьа йола котам, жIали, шкатулкаш, зIаммига кочилгаш, иштта кхы дукха хIамаш.

Выставко болх бергба 20 декабре кхаччалца.

Ф. ГАЗДИЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-37-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувлшинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02324. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3497.